

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра романської і новогрецької філології та перекладу

Кваліфікаційна робота
з перекладознавства на тему:

**“ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ДОСЯГНЕННЯ
АДЕКВАТНОСТІ ПЕРЕКЛАДУ”**

Студентки групи Ммпіт 03-20
факультету романської філології і перекладу
денна форма навчання
спеціальність **035 Філологія.**
спеціалізація **035.05 Романські мови та літератури**
(переклад включно)
Кобесової Марини Робертівни
Науковий керівник:
доктор філологічних наук,
доцент Філоненко Н.Г.

Допущено до захисту

“___” _____ року

Завідувач кафедри

_____ *Філоненко Н. Г.*

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

IL MINISTERO DELL'ISTRUZIONE E DELLA SCIENZA D'UCRAINA
 L'UNIVERSITÀ LINGUISTICA NAZIONALE DI KYIV
 Cattedra delle lingue romanze e neogreche e traduzione

Tesi di laurea di scienza
 della traduzione sul tema:

**“LE TRASFORMAZIONI LESSICALI COME MEZZO PER
 RAGGIUNGERE L'ADEGUATEZZA DELLA TRADUZIONE”**

Studentessa di gruppo Mmlit 03-20
 Facoltà di Filologia Romanza e Traduzione
 Formazione a tempo pieno
 corso di laurea **035 Filologia.**
 specializzazione **035.052 Lingue e letterature
 romanze (traduzione inclusa)**
 Maryna Kobesova
 Il relatore:
 dottore di scienze filologiche,
 docente Filonenko N.

Ammessa alla discussione

“ ___ ” _____ *anno*

Il titolare della cattedra

_____ *Filonenko N.*

La scala nazionale _____

Il punteggio _____

Il voto ECTS _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
 РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЯК ЗАСОБУ ДОСЯГНЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ ПЕРЕКЛАДУ.....	8
1.1. Поняття “адекватність перекладу” та підходи до його визначення.....	8
1.1.1. Критерії адекватного перекладу.....	11
1.2. Особливості текстів художнього стилю. Проблеми їх перекладу.....	12
1.3. Перекладацькі трансформації як засіб досягнення адекватності перекладу...	15
1.3.1. Актуальні класифікації перекладацьких трансформацій	17
1.3.2. Лексичні трансформації як засіб досягнення адекватності перекладу	21
1.4. Слова-реалії, їх класифікація та способи перекладу.....	23
1.5. Висновок до Розділу 1.....	30
 РОЗДІЛ 2	
АНАЛІЗ ЗАСОСУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ІТАЛІЙСЬКИХ ТЕКСТІВ ХУДОЖНЬОГО СТИЛЮ.....	32
2.1. Аналіз перекладу роману “Le avventure di Pinocchio. Storia di un burattino” - “Пригоди Пінокіо” (переклад Ю. Авдєєв, переклад О. Донічева).....	32
2.2. Аналіз перекладу збірки казок “Favole al telefono ” - “Казки по телефону” (переклад І. Дзюб).....	42
2.3. Аналіз перекладу оповідання “Le avventure di Cipollino” - “Пригоди Цибуліно” (переклад А. Іллічевський).....	50
2.4. Аналіз перекладу казки “Gelsomino nel paese dei bugiardi” - “Джельсоміно в Країні брехунів” (переклад І. Корунець).....	54
2.5. Аналіз перекладу казки “La torta in cielo” - “Торт у небі” (переклад А. Собуцький).....	61

2.6. Висновок до Розділу 2.....	65
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	74
РЕЗЮМЕ.....	76

ВСТУП

Під час виконання перекладу неможливо уникнути труднощів, пов'язаних із збереженням і передачею значень. Кожна мова є унікальною, як і її лексична структура, що спричиняє складнощі при перекладі. Справлятися з ними перекладачу допомагають лексичні трансформації, що існують поряд із граматичними та лексико-граматичними трансформаціями.

Переклад – це складний творчий процес, під час виконання якого, перекладач повинен застосовувати різні перекладацькі стратегії, задля вирішення перекладацьких завдань поставлених перед ним. Часто використання однієї трансформації зумовлює використання й іншої, а чіткий поділ трансформацій на різні види можливий лише в теорії. Правильне ж використання перекладацьких трансформацій сприяє досягненню адекватності перекладу.

Актуальність даної роботи зумовлюється тим, що незважаючи на активне дослідження лексичних трансформацій, їх дослідження у контексті досягнення адекватності перекладу, а особливо в галузі перекладу з італійської мови на українську, майже не відбувалось. Тобто, у сучасній лінгвістиці не було приділено належної уваги дослідженню особливостей використання лексичних трансформацій для досягнення адекватності перекладу текстів італійської мови. Невирішеність питань, пов'язаних з цією темою, зумовлює потребу їх дослідження.

Метою дослідження є визначення способів досягнення адекватності перекладу художнього тексту за допомогою використання лексичних трансформацій.

Поставлена мета зумовлює вирішення таких питань:

- визначити поняття адекватності перекладу, та його критеріїв;
- виділити особливості текстів художнього стилю;
- дати визначення і загальну характеристику трансформацій при перекладі;
- виділити види перекладацьких трансформацій;
- дослідити лексичні трансформації;

- дослідити слова-реалії та способи їх передачі в мову перекладу;
- проаналізувати використання перекладацьких трансформацій як засобу досягнення адекватності перекладу.

Об'єктом даного дослідження є адекватність перекладу.

Предметом цієї роботи є особливості використання лексичних трансформацій як засобів досягнення адекватності перекладу текстів художнього стилю.

У роботі було використано декілька **методів** дослідження: описовий, структурний, перекладацького аналізу. За допомогою описового методу ми спробували дати точний і повний опис досліджуваних перекладацьких явищ. Використовуючи цей метод, ми інвентаризували та систематизували перекладацькі трансформації. Структурний метод був використаний для того щоб дослідити структуру досліджуваних мов та цілісність їх функціонування. За допомогою метода перекладацького аналізу було виявлено та описано перекладацькі трансформації, що використовувались при перекладі лексичних одиниць текстів художнього стилю, задля досягнення їх адекватності.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у комплексному вивченні категорії адекватності перекладу та в дослідженні її критеріїв. Також в роботі було розглянуто лексичні перекладацькі трансформації, що використовуються для досягнення адекватного відтворення українською мовою італомовних текстів художнього стилю, що також є новизною для сучасної науки.

Практичне значення одержаних результатів цього дослідження полягає в тому, що матеріали дослідження є певним внеском до перекладознавства та лексикології. Результати одержані під час вивчення предмету дослідження можна використати у навчальному курсі з перекладознавства та у викладанні практичного курсу перекладу у вищій школі (розділи «Перекладацький аналіз тексту», «Художній переклад»).

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загального висновку та списку використаної літератури. У Вступі визначено актуальність

роботи, її об'єкт, предмет, мета, методи дослідження, які були використані автором, її наукова новизна та практичне значення. У Розділі 1 висвітлюється теоретична частина дослідження, де надається загальне теоретичне підґрунтя для дослідження адекватності перекладу та перекладацьких трансформацій. У Розділі 2 аналізуються особливості застосування лексичних трансформацій, які використовуються для досягнення адекватного перекладу текстів художнього стилю. У Висновку підсумовується уся отримана інформація.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЯК ЗАСОБУ ДОСЯГНЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ ПЕРЕКЛАД

1.1. Поняття “адекватність перекладу” та підходи до його визначення

Переклад є одним з найдавніших занять людини. Спілкування на різних мовах спонукало людей до цієї нелегкої, але вкрай необхідної праці. [4, с. 5] На ранніх етапах перекладацької діяльності в ній з'явилося дві різні тенденції. Перша найбільш помітною була в перекладах релігійних текстів, де кожне слово вважалось священним, мало певне особливе значення та повинно було якомога буквальноше відтворюватись в перекладі. Часто такий підхід до перекладу ігнорував норми мови перекладу, що не бентежило майже нікого, адже такі тексти, як вважалось, і не могли бути зрозумілими кожному [11, с. 85].

Інші ж види перекладу були доволі приблизними. Перекладачі досить вільно поводитись з оригіналом, допускаючи велику кількість відхилень та помилок. Часто це було зумовлено низькою кваліфікацією перекладача [11, с. 85].

В сучасному перекладознавстві оцінка якості перекладу може виконуватись з більшим чи меншим ступенем деталізації. Загалом для характеристики перекладу використовуються такі терміни як “адекватний переклад”, “еквівалентний переклад”, “точний переклад”, “буквальний переклад” і “вільний переклад” [10, с. 233].

Якщо говорити про точний, буквальный та вільний переклад, то слід зазначити, що кожен з цих видів перекладу може бути визнаним адекватним лише у певних обставинах. Точним перекладом називається переклад, в якому еквівалентно відтворена лише предметно-логічна частина оригіналу, а в інших аспектах перекладу можуть спостерігатись відхилення. Такий переклад може бути

визнаний адекватним, якщо завдання перекладача полягає лише в передачі фактичної інформації про навколишній світ. Буквальний переклад є також неадекватним і допускається лише тоді, коли перекладач має завдання відтворити в перекладі формальні особливості побудови висловлювання в оригіналі. Вільний переклад може бути визнаний адекватним, якщо він відповідає іншим нормативним вимогам перекладу і не пов'язаний з істотними втратами в передачі змісту оригіналу [10, с. 234-235].

Думки науковців розходяться, якщо говорити про поняття адекватності та еквівалентності перекладу. Одні вважають ці поняття синонімами, інші все ж виділяють їх як окремі явища в перекладознавстві.

Ті, хто вважає, що адекватність є тим самим, або майже тим самим що й еквівалентності, характеризують з її допомогою відношення перекладу до оригіналу. Таку позицію відображає визначення адекватності перекладу надане А. В. Федоровим: “Повноцінність перекладу означає вичерпну передачу смислового змісту оригіналу і повноцінну функціонально-стилістичну відповідність йому” [24, с. 144].

Російський науковець В. Н. Комісаров вважає, що будь-який адекватний переклад, на тому чи іншому рівні еквівалентності, повинен бути еквівалентним, але не кожен еквівалентний переклад може бути визнаний адекватним [10, с. 234].

Адекватність перекладу зазвичай має більш широке поняття в порівнянні з еквівалентністю перекладу. Вітчизняні науковиці В. В. Балахтар та К.С. Балахтар визначають адекватний переклад, як “відтворення єдності змісту і форми оригіналу засобами іншої мови” [1]. Вони стверджують, що адекватний переклад враховує як змістову, так і прагматичну еквівалентність, і не порушує при цьому ніяких норм. Такий переклад є точним і не припускає ніяких перекручень. Таке ж визначення адекватного перекладу надає у своїх роботах Р. К. Міньяр-Белоручев, наголошуючи на тому, що адекватний переклад є ціллю художнього перекладу [15, с. 164].

Науковець Л. К. Латишев взагалі надає перевагу використанню терміна “оптимальність” [13, с. 25]. Зазвичай перекладацьке рішення вважається оптимальним, коли воно якнайкраще задовольняє низку умов, які протирічать один одному. Оптимальне рішення у таких випадках скоріш за все є компромісом і загалом найкращим з усіх можливих варіантів. В роботах Л. К. Латишева можна помітити, що він розглядає адекватність як спосіб досягнення оптимального варіанту перекладу, а не як його результат. Він вказує, що способи досягнення оптимального перекладу можуть бути описаними лише як загальні принципи та більш конкретні положення, що їх уточнюють. Результат, якого прагне досягнути перекладач, залежить від того наскільки адекватні засоби перекладу він обрав.

Деякі науковці, які надають у своїх роботах визначення поняття “адекватність”, ґрунтуються на комунікативній функції перекладу і ці поняття не мають при цьому прямого відношення до оригіналу. О. Д. Швейцер в одній зі своїх публікацій вказує: “Адекватний переклад - переклад, що викликає у іншомовного отримувача реакцію, яка відповідає комунікативній установці відправника” [25, с. 270]. Адекватність перекладу є властивістю, що забезпечує зв'язок між перекладом та тим, хто його отримає, що робить можливим ефективну передачу одержувачу інформації, яка міститься в оригіналі, і в свою чергу призводить до виконання перекладом його комунікативної функції. Щоправда Швейцер, як і Латишев вказує на те, що адекватність перекладу виходить з того, що перекладач приймає рішення, яке нерідко носить компромісний характер. Він зазначає, що переклад вимагає жертв і в процесі перекладу, задля передачі головного та значущого, перекладач нерідко змушений йти на певні втрати [26, с. 96].

З наведених вище визначень виділяються кілька основних характеристик поняття “адекватність”: дотримання мовних норм, передача прагматичних та стилістичних аспектів, передача та відтворення комунікативної установки, збереження смислового змісту.

Узагальнюючи, ми можемо вивести наступне визначення поняття “адекватність”: це категорія перекладу, орієнтована на можливе в певній

комунікативній ситуації відтворення змісту тексту вихідної мови мовою перекладу, із збереженням прагматичних та стилістичних аспектів вихідного тексту.

1.1.1. Критерії адекватного перекладу

Якщо говорити про критерії адекватності перекладу, то варто зазначити, що Л. К. Латишев виділяв всього два критерії: рівноцінність регулятивного впливу вихідного тексту та тексту перекладу та їх семантико-структурна подоба. Він також наголошує, що перший є головним, але лише його недостатньо, щоб виконати якісний переклад. Крім здатності викликати аналогічну реакцію від тексту перекладу потрібен також певний ступінь подібності до вихідного тексту в тому, що стосується використаних у ньому засобів мовного вираження. Щоправда Латишев вказує, що ступінь подібності визначити заздалегідь неможливо [13, с. 32].

Під рівноцінністю реакцій адресатів вихідного тексту та адресатів тексту перекладу мається на увазі не збіг реакцій двох конкретних людей, а збіг двох класів реакцій. Тобто серед зіставлення переліку всіх можливих індивідуальних реакцій на вихідний текст та текст перекладу, збігатимуться ті індивідуальні реакції, де збігаються індивідуально-особистісні характеристики адресатів вихідного тексту та тексту перекладу. Вихідний текст та текст перекладу дають своїм адресатам об'єктивну можливість однаково відреагувати на повідомлення, а чи будуть реакції різномовних адресатів рівноцінними, залежить від ступеня збігу їх індивідуально-особистісних властивостей. Показником успіху чи провалу перекладача індивідуальна реакція слугувати не може. Він відповідальний за неадекватну реакцію тільки в тому випадку, якщо у перекладі було спотворено потенційну регулятивну дію оригіналу. Перекладач також не винен, якщо автор вихідного тексту сам помилився в оцінці особистісних властивостей адресата та його текст був сприйнятий не так, як він розраховував [13, с. 32]. Щоправда, автор

даної роботи вважає, що такі критерії адекватності перекладу є занадто загальними й вони не дозволяють оцінити адекватність у повній мірі.

Дещо більшу кількість критеріїв надають науковиці Н. С. Жмаєва та С. Ю. Юхимець:

1. Ступінь релевантної подібності вихідного тексту та перекладеного тексту
 - відтворення релевантної інформації;
 - відтворення жанрово-стилістичних особливостей вихідного тексту;
 - відтворення формально-структурних характеристик вихідного тексту;
 - прагматична адаптація вихідного тексту.
2. Коректність оформлення інформації
3. Адекватність мовного оформлення перекладеного тексту [8, с. 111].

Загалом виділення низки критеріїв адекватного перекладу дозволить перекладачу краще зрозуміти свою задачу та посприє подальшому дотриманню цих критеріїв, задля досягнення високого рівня адекватності перекладу. Це також дозволить більш об'єктивно оцінювати переклад виконаний іншими професіоналами.

1.2. Особливості текстів художнього стилю. Проблеми їх перекладу

“Функціональні стилі – різновиди літературної мови, які виокремлюються відповідно до колективно усвідомлюваних типів спілкування і функцій мови в різних сферах суспільної комунікації” [21, с. 14]. Традиційно виокремлюють кілька стилів мови:

- офіційно-діловий;

- науковий;
- публіцистичний;
- розмовно-побутовий;
- художній;

Виділяють також конфесійний та епістолярний стилі, але з певним застереженням та умовністю [7, с. 8].

Кожен стиль має своє функціональне призначення, сферу використання та основні ознаки. В даній роботі ми розглянемо загальні особливості та особливості перекладу текстів художнього стилю, оскільки вони мають письмове вираження та несуть найбільший відбиток особистості автора та його культури.

В текстах художнього стилю емоційність та естетичність стоять на першому плані. Вони націлені на те, щоб засобами художнього слова впливати на розум, почуття та волю їх реципієнтів за допомогою системи певних образів, формувати моральні якості та естетичні смаки. Цим вони і відрізняються від інших стилів, як наприклад від публіцистичного, адже його найважливіша функція – інформація [16, с. 115]. До того ж, цьому стилю властива лаконічність викладу при інформативній насиченості [19].

Художні тексти можуть включати ознаки усіх інших стилів, адже їх автори мають свободу у зображенні подій та явищ і вони можуть вдаватись до використання мовних особливостей інших стилів, щоб бути більш переконливими.

Існує низка ознак, які відрізняють тексти цього стилю від інших. Ці ознаки включають образність, конкретність, емоційність та оцінний характер мовлення [29, с. 442].

Під час написання текстів художнього стилю, автор може використовувати найрізноманітніші лексичні одиниці: абстрактні та конкретні, символічні та поетичні, застарілі слова, архаїзми, неологізми, діалектні слова тощо. Спостерігається також часте використання риторичних та метафоричних фігур,

велика частота синонімів. На структурному рівні тексту можна спостерігати ієрархічне розподілення інформації, контраст між мовою автора та персонажів, наявність чи відсутність оповідача, чергування часових ліній, інтертекстуальні, внутрішньотекстові та метатекстуальні зв'язки. Текст може бути представлений у вигляді монологу автора, діалогу дійових осіб, розповіді чи опису або поєднання усіх цих процесів [31, с. 129]. Ці особливості, під час взаємодії один з одним, можуть утворювати свою систему, яку неможливо повторити в жодному іншому стилі мови [20].

Усі ці особливості впливають і на переклад текстів художнього стилю. Слід пам'ятати, що такі тексти звернені до образного мислення людини, на відміну від нехудожніх текстів, звернених до логічного мислення. Все це дозволяє говорити і про різницю в меті створення текстів. Логічні тексти створюються для того, щоб передати читачу певну інформацію, а художні мають на меті вплинути на читача. Тому відрізняється і характер інформації, що передається. Художній текст може містити будь-який вид інформації, впливати на почуття та емоції, а також виконувати естетичну функцію. Для цього автор такого тексту наповнює його різними засобами виразності. Це й робить діяльність перекладача складнішою, адже йому необхідно не тільки передати зміст написаного, а й постаратися зберегти емоційне забарвлення. Саме від перекладача залежить як художній текст буде сприйнятий реципієнтами мови перекладу [18, с. 1].

Загалом переклад тісно пов'язаний з такими поняттями як "міжкультурна комунікація" та "діалог культур". Під час перекладу стикаються різні традиції, способи мислення та різні культури [9, с. 231-232]. Художній переклад ми можемо вважати одним з найяскравіших проявів міжкультурної комунікації, адже автори художніх текстів вкладають найбільше культурних особливостей в свої роботи, а їх переклад дозволяє ознайомити з ними представників іншої культури.

Коли перекладач здійснює переклад тексту, який був створений автором в іншому соціумі, він повинен дослідити особливості, які відрізняють картини світу автора тексту оригіналу і його власну. Він також повинен зрозуміти як саме ці

особливості виражені, щоб потім віднайти оптимальні засоби для їх подальшого відтворення у перекладі. Існує два аспекти, які створюють два рівні перекладацьких проблем. Перекладач у своїй діяльності має справу з текстами, а отже специфіка культури може проявлятися двома способами: “культура в мові”, що означає особливу мовну картину світу, і “культура, яку описує мова”, тобто презентацію артефактів культури у змісті текстів. Сприйняття художнього тексту читачем оригіналу та читачем перекладу відрізняється, адже елементи цього тексту викликають у них різні образи, що не дозволяє досягнути симетрії сприйняття. Персонажі художніх творів можуть вживати діалектизми, жаргонізми, сленгізми та іншу лексику. Подібні елементи автохтонного мовлення практично не відтворюються в перекладі [17, с. 271-273]. Саме тому перекладачу необхідно визначити стратегій для відтворення різних культурних концептів у перекладі.

Переклад текстів художнього стилю є найскладнішим різновидом письмового перекладу, адже перекладач повинен віднайти баланс між різними аспектами та особливостями такого стилю, правильно передати зміст художнього тексту, особистий стиль автора, та спробувати вловити всі відтінки значень, які автор хотів передати читачеві. Художній стиль будується на образності, а якщо перекладачу не вдасться віднайти усе приховане, що автор вкладав у свою роботу, й відтворити це у тексті перекладу, то читач цього перекладу вже точно не зможе це віднайти.

1.3. Перекладацькі трансформації як засіб досягнення адекватності перекладу

Текст перекладу є похідним від тексту оригіналу: перекладач створює текст на основі найбільш суттєвих у функціональному плані характеристик тексту оригіналу та відтворює їх в умовах іншої культури засобами іншої мови. Чітко

зрозуміло, що текст перекладу неминує чимось має відрізнятися від тексту оригіналу, хоча б через відмінності двох мов.

Для того, щоб досягти адекватного перекладу, тобто відтворення змісту тексту вихідної мови мовою перекладу, із збереженням прагматичних та стилістичних аспектів вихідного тексту, перекладач повинен вдаватися до певних перетворень тексту оригіналу. Такі перетворення називаються перекладацькими трансформаціями.

У науковців різні думки щодо трактування цього терміна. О. Д. Швейцер вважає, що у перекладознавстві термін "трансформація" використовується у метафоричному значенні. "Насправді йдеться про відношення між вихідними та кінцевими мовними виразами, про заміну в процесі перекладу однієї форми висловлювання іншою, заміну, яку ми образно називаємо перетворенням чи трансформацією" [26, с. 118].

За визначенням І. В. Корунця перекладацькі трансформації – це види значних і незначних змін у структурній формі мовних одиниць, що виконуються з метою досягнення вірності перекладу. Вони здійснюються або через несумісність засобів вираження мови перекладу, що унеможлиблює перенесення в неї деяких одиниць мови оригіналу, або щоб зберегти стиль уривка мови оригіналу і таким чином зберегти виразність смислових одиниць вихідної мови [12, с. 361].

Як стверджує Л. К. Латишев, у певних випадках семантично точний і структурно-близький до оригіналу переклад заважає досягненню рівноцінності регулятивного впливу тексту оригіналу і тексту перекладу, або, інакше кажучи, два критерії адекватного перекладу - рівноцінність регулятивного впливу вихідного тексту і тексту перекладу та їх семантико-структурна подібність можуть суперечити один одному. Цей конфлікт вирішується за допомогою навмисних відступів від структурного та семантичного паралелізму між вихідним текстом та текстом перекладу на користь їх рівноцінності у плані впливу. Такі відступи науковець і називає перекладацькими трансформаціями [13, с. 34-35].

В. Н. Комісаров розглядав перекладацькі трансформації як “перетворення, за допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу. Оскільки перекладацькі трансформації здійснюються з мовними одиницями, які мають як план змісту, так і план вираження, вони мають формально-семантичний характер, перетворюючи як форму, так і значення вихідних одиниць” [10, с. 172]. Перекладацькі трансформації розглядаються в динамічному плані, а не в статичному, як способи перекладу, які може використовувати перекладач у тих випадках, коли нема словникового відповідника, або його не можна використати за умовами контексту [10, с. 172].

Узагальнюючи усі визначення поняття “перекладацькі трансформації” перераховані вище, ми можемо зробити висновок, що перекладацькі трансформації – це перетворення, які відбуваються між двома мовами, що спричиняють перебудову елементів вихідного тексту та які самі по собі є операціями перефразування сенсу з метою досягнення перекладацької адекватності.

1.3.1. Актуальні класифікації перекладацьких трансформацій

У сучасному перекладознавстві ще не вирішена проблема класифікації перекладацьких трансформацій. Однією з причин можна назвати відсутність універсального критерію, на основі якого має будуватися класифікація. Іншою причиною є відсутність єдиної точки зору щодо того, на скільки типів необхідно розподіляти перекладацькі трансформації.

Деякі теоретики перекладознавства, наприклад, Я. І. Рецкер, пропонують ділити перекладацькі трансформації на два види: лексичні та граматичні.

Я. І. Рецкер поділяє лексичні трансформації на кілька підтипів:

1. диференціація значення;

2. конкретизація значення;
3. генералізація значення;
4. смисловий розвиток;
5. антонімічний переклад;
6. цілісне перетворення;
7. компенсація втрат у процесі перекладу [22, с. 45].

Граматичні трансформації представлені у вигляді заміни частин мови або членів речення [22, с. 84].

Деякі лінгвісти сходяться на думці, що необхідно виділити три види трансформацій. В. Н. Комісаров вважає, що перекладацькі трансформації варто поділяти на граматичні, лексичні та комплексні лексико-граматичні трансформації, де перетворення або зачіпають одночасно лексичні та граматичні одиниці оригіналу, або є міжрівневими, тобто здійснюють перехід від лексичних одиниць до граматичних та навпаки [10, с. 172]. Кожен з зазначених типів трансформацій включає по кілька перекладацьких прийомів. До найпоширеніших лексичних трансформацій належать:

- перекладацьке транскрибування;
- транслітерація;
- калькування;
- лексико-семантичні заміни:
 - конкретизація;
 - генералізація;
 - модуляція.

До граматичних трансформацій відносяться:

- синтаксичне уподібнення (дослівний переклад);
- членування речення;
- об'єднання речень;
- граматичні заміни (форми слова, частини мови або члена речення).

Комплексні лексико-граматичні трансформації включають:

- антонімічний переклад;
- експлікацію (описовий переклад);
- компенсацію [10, с. 173].

Т. Р. Левицька та А. М. Фітерман виділяли три види трансформацій: лексичні, граматичні та стилістичні [14, с. 3-29]

Левицька та Всі види перетворень або трансформацій, за словами Л. С. Бархударова, можна звести до чотирьох елементарних типів:

1. перестановки;
2. заміни;
3. додавання;
4. опущення.

Щоправда науковець наголошує на тому, що такого роду поділ є приблизним та умовним, оскільки часто певне перетворення можна з однаковим успіхом трактувати і як один, і як інший вид елементарної трансформації. Також важливим є те, що в чистому вигляді такі трансформації зустрічаються рідко і в більшості випадків вони комбінуються й утворюють складні або комплексні трансформації. [2, с. 189-191].

Цікавою є класифікація представлена Л. К. Латишевим. Він виділяє чотири основних типи трансформацій кожен з яких пов'язаний з певним рівнем мови/мовлення: категоріально-морфологічним, синтаксичним, лексичним рівнями мови і рівнем глибинної структури мови [13, с. 284].

Категоріально-морфологічні трансформації виражаються у тому, що взаємозамінні (за своїм денотативним змістом) відрізки вихідного тексту і тексту перекладу представлені відмінними категоріально-морфологічними формами (насамперед різними частинами мови) [6, с. 163-164]. Цей тип трансформацій

широко застосовується у перекладі. Особливість їх полягає у тому, що вони не тягнуть за собою істотних змістовних втрат або модифікацій [13, с. 281].

Синтаксичні трансформації пов'язані, як правило, із суттєвими змінами в змісті, що транслюється. Суть синтаксичних трансформацій полягає у зміні за допомогою модифікуючих операцій синтаксичних функцій слів та словосполучень, іншими словами, еквівалентні відрізки вихідного та перекладеного висловлювання подаються у перекладі різними членами речення [6, с. 163-164].

Оскільки кожна мова особлива, то й особливості лексико-семантичних аспектів кожної мови спонукає перекладача до здійснення лексичних трансформацій, суть яких полягає у зміні вихідного змісту несиметричними лексичними засобами мови перекладу, тобто, такими засобами, які, як одиниці лексичної системи мови перекладу, не еквівалентні використаним засобам вихідної мови [6, с. 167].

У процесі перекладу, однак, можуть застосовуватись і радикальніші трансформації, що вторгаються в глибинний шар мовної діяльності, в результаті чого зазнає зміни сама схема думки. На відміну від “поверхневих” трансформацій у глибинних трансформаціях змінюється не тільки мовна форма висловлювання, а й набір складових, обраних для опису ситуації.

Л. К. Латишев також повідомляє про те, що на практиці частіше використовуються комбінації трансформацій різного виду. Називаючи ці чотири типи трансформацій “фундаментальними”, він виділяє ще один тип - “специфічні” трансформації:

- антонімічний переклад;
- конверсна трансформація;
- деметафоризація;
- метафоризація;
- імплікація;
- експлікація [13, с. 284-289].

Таким чином, можна сказати, що кожен із вчених-лінгвістів має свій погляд на визначення поняття та класифікації перекладацьких трансформацій. Основними причинами того, що досі не існує єдиної класифікації перекладацьких трансформацій, є відсутність універсального критерію, який був би покладений в основу класифікації, відсутність єдиної думки щодо кількості типів трансформацій у класифікації, а також наявність комплексних трансформацій, які мають бути враховані у класифікації.

Найбільш вдалою з вищезазначених класифікацій ми вважаємо класифікацію В. Н. Комісарова, оскільки вона є досить повною та охоплює основні групи трансформацій. Грамотне використання цих трансформацій дозволяє виконувати якісний переклад, який буде відповідати усім критеріям адекватності.

1.3.2. Лексичні трансформації як засіб досягнення адекватності перекладу

Ми вже вказали, що класифікація перекладацьких трансформацій за В. Н. Комісаровим є найбільш вдалою. Тепер ми розглянемо, які лексичні трансформації, що застосовуються для досягнення адекватності перекладу, науковець виділяє.

Перш за все, необхідно розібратися в поняттях, які Комісаров вкладає в поняття транслітерація та перекладацька транскрипція. “Транскрипція та транслітерація - це способи перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її форми за допомогою букв мови перекладу” [10, с. 173]. Звукову форму лексичної одиниці мови оригіналу ми відтворюємо за допомогою транскрипції (gondolier - гондольєр), а її графічну форму за допомогою транслітерації (lira - ліра). Досить розповсюдженим способом перекладу є транскрипція із збереження певних елементів транслітерації. Варто зауважити, що завжди досить приблизною є передача форми слова мовою перекладу,

оскільки фонетичні та графічні системи мови вихідної та мови перекладу відрізняються.

Заміна складових частин лексичної одиниці мови вихідного тексту її лексичними відповідниками мови тексту перекладу називається має назву “калькування”. Складовими частинами такої одиниці можуть бути як морфеми, так і слова, якщо йдеться про стійкі словосполучення. За допомогою калькування ми створюємо нове слово або стійке словосполучення в мові перекладу, які копіюють структуру лексичної одиниці вихідної мови (*alta stagione* – високий сезон). У процесі перекладу калькування може використовуватись із транскрипцією.

Лексико-семантичними замінами називають перекладацькі трансформації під час використання яких перекладач використовує в процесі своєї роботи лексичні одиниці значення яких не збігається зі значенням лексичних одиниць оригіналу, але їх значення ми можемо вивести за допомогою певних логічних перетворень. Конкретизація, генералізація та модуляція, яку ще називають смисловим розвитком є основними видами цих заміні.

Конкретизацією ми називаємо прийом, який полягає в заміні одиниці мови оригіналу, яка має більш широке значення, одиницею мови перекладу з більш вузьким значенням. Одиниця мови перекладу виражає видове поняття, яке входить до родового поняття мови оригіналу. Таким чином ці дві одиниці отримують певний логічний зв'язок (*fare un libro* – написати книгу).

Часто перекладач вдається до конкретизації, коли в мові перекладу немає слова з настільки ж широким значенням, як у мові оригіналу. У такому випадку підбір одиниці з конкретнішим значенням здійснюється за контекстом. Також використання цієї трансформації може бути зумовлене тим, що лексична одиниця в мові перекладу має те саме значення та конотацію, що й одиниця мови оригіналу, але є рідковживаною, або невживаною в мовному середовищі перекладу.

Протилежною попередній трансформації є генералізація, яка застосовується для заміни одиниці мови оригіналу з вузьким значенням, одиницею мови перекладу з ширшим значенням. Це означає, що тепер одиниця мови перекладу виражає родові поняття, а одиниця мови оригіналу видові. Перекладач може використати таку трансформацію, якщо лексична одиниця мови оригіналу буде незрозуміла рецептору тексту перекладу, або в умовах контексту ця одиниця може бути неважливою (*centesimo* - монета).

Ще однією лексичною трансформацією є модуляція, або ж смисловий розвиток, коли перекладач заміняє одиницю мови оригіналу, одиницею мови перекладу і її значення можна логічно вивести із значення одиниці оригіналу. При цьому, в більшості випадках, значення цих двох співвіднесених одиниць є пов'язаними причинно-наслідковими відносинами. Нерідко такі відносини, при використанні прийому модуляції, мають більш широкий характер, хоча логічний зв'язок завжди зберігається (*Era l'ultima persona rimasta nella stanza* – Він був останнім, хто вийшов із кімнати).

1.4. Слова-реалії та способи їх перекладу

Різні аспекти життя народу та його країни знаходять відображення у мові цього народу. Жоден з них не жив і не живе ізольовано. Вступаючи в контакти один з одним, народи обмінюються культурними явищами, а разом із ними словами, що позначають ці культурні явища. Слова, які позначають культурно марковані поняття називаються реаліями. Ми вже говорили раніше, що реалії є однією з ознак як художнього стилю, так і публіцистичного, адже саме ці стилі відображають життя та культуру людей.

Багато науковців займалися науковим визначенням поняття “реалія”. Серед найбільш відомих дослідників цього питання С. Влахов та С. Флорін, А. В.

Федоров, Я. І. Рецкер, А. Є. Супрун, Л. С. Бархударов, В. Г. Костомаров. О. Л. Кундзіч, Р. П. Зорівчак, Г. Д. Томахін, О. І. Чередниченко.

Вперше термін “реалія” використав у своїй роботі “Про художній переклад” А. С. Федоров. Щоправда вчений позначав цим терміном саме національно-специфічні об’єкти, а не слова, які вони позначають [23].

В тлумачному словнику української мови слово “реалія” має таке значення - річ, що існує матеріально; будь-який предмет матеріальної цінності [28, с. 1205]. Для перекладознавства таке тлумачення не підходить і для цього є дві причини. Першою є те, що в перекладознавстві реаліями називають не самі речі та предмети, а слова, які позначають ці речі та предмети. Другою причиною є занадто загальне визначення цього поняття, адже воно включає усі матеріальні предмети.

Найбільш відомими дослідниками цього питання є С. Влахов та С. Флорін. В своїй книзі “Неперекладне в перекладі” вони дали визначення поняттю “реалія”. За визначенням цих дослідників “Реалії –це слова (і словосполучення), що називають об’єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального та історичного розвитку) одного народу і чужі для іншого; будучи носіями національного та/або історичного колориту, вони, як правило, не мають точних відповідників (еквівалентів) в інших мовах, а, отже, не піддаються перекладу “на загальних підставах”, вимагаючи особливого підходу” [5, с. 47]. Ми вважаємо це визначення найбільш вдалим, оскільки воно є найповнішим і торкається аспекту їх перекладності.

Більшість інших вчених наводять занадто загальні визначення, не охоплюючи усі аспекти досліджуваного поняття. Наприклад О. С. Ахманова в своєму словнику лінгвістичних термінів дає два визначення поняття “реалії”, але обидва визначення ми не вважаємо повними. За її визначеннями “Реалії лат. *realia*. 1. У класичній граматиці різноманітні фактори, що вивчаються зовнішньою лінгвістикою, такі як державний устрій даної країни, історія та культура даного

народу, мовні контакти носіїв даної мови тощо, з погляду їх відображення в даній мові. 2. Предмети матеріальної культури” [27, с. 381].

Визначення Л. С. Бархударова також не відрізняється особливою чіткістю. Вчений дає таке визначення: “Реалії - слова, що позначають предмети, поняття та ситуації, що не існують у практичному досвіді людей, які говорять іншою мовою” [2, с. 95].

Класифікація реалій також є непростим питанням, адже кожен науковець має свій погляд на це лінгвістичне явище. Наприклад, Л. С. Бархударов не має якоїсь чіткої класифікації і загалом відносить до реалій такі одиниці: назви страв національної кухні, види народного одягу та взуття, народних танців, види усної народної творчості, стійкі словосполучення, що позначають характерні тільки для цієї країни політичні установи та суспільні явища, торгові та громадські заклади [2, с. 95].

Однією з найкращих класифікацій є класифікація С. Влахова та С. Флоріна. Загальна схема цієї класифікації включає чотири пункти, кожен з яких має по кілька підпунктів, які в свою чергу діляться на ще більшу кількість підпунктів. Реалії, на їх думку, класифікуються за предметним поділом, місцевим поділом, часовим поділом та перекладацьким поділом [5, с. 50].

В. С. Виноградов створив класифікацію, взявши за основу предметний поділ реалій С. Влахова та С. Флоріна. Принципова різниця полягає в тому, що до своєї класифікації Виноградов додав ще два види реалій: асоціативні та ономастичні.

1. Лексика, що називає побутові реалії:

- житло, майно: *astilo* (будівля без колон), *battistero* (приміщення, де проводять обряд хрещення), *cavedio* (внутрішнє подвір'я), *esastilo* (будівля з шістьма колонами спереду), *timranio* (трикутне поле фронтона з живописними або скульптурними оздобами);
- одяг, убори: *loden* (пальто з цупкої шерсті), *coppola* (коппола – традиційний сицилійський чоловічий капелюх), *zendale* (чорна

- венеційська шаль), *berrita* (берріта - головний убір з темної вовни або простої чорної тканини, що є частиною традиційного чоловічого вбрання, типового для Сардинії);
- їжа, напої: *panini* (Паніні – італійський закритий бутерброд або сендвіч), *panna cotta* (Панна котта– північно-італійський десерт з вершків, цукру і ванілі), *tiramisù* (тірамісу – один з найбільш популярних десертів у світі), *cannelloni* (каннеллоні – один з різновидів пасти), *frittata* (фріттата – італійська версія омлету);
 - види праці та заняття: *gondolière* (гондольєр – весляр на гондолі); *burattinaio* (лялькар);
 - грошові знаки, одиниці: *soldo* (сольдо – італійська мідна монета); *lira* (ліра – колишня грошова одиниця Італії)
 - музичні інструменти, народні танці та пісні, виконавці: *Le gnacchere toscane* (тосканські кастаньєти продовгуватої форми), *Fagotto* (фагót — музичний інструмент сімейства дерев'яних духових), *Piffero* (піфферо італійський духовий музичний інструмент, різновид волинки), *Monferrina* (Монферріна - старовинний народний танець, що походить з Монферрато), *Saltarella* (Сальтарела - традиційний танець регіону Абруццо);
 - народні свята, ігри: *Festa della Liberazione* (День визволення Італії від фашизму); *Festa della Repubblica Italiana* (День незалежності Італії)
 - звернення: *signorino* (звернення до молодого пана), *Professore* (звернення до професора), *Professoressa* (звернення до професорки), *Dottore* (звернення до чоловіка з вищою освітою), *Dottoressa* (звернення до жінки з вищою освітою);
2. Лексика, що називає етнографічні і міфологічні реалії:
- етнічні і соціальні спільності та їх представники: *Ladini* (ладини - переважно мешкають на півночі Італії), *'ndraghetista* (член злочинної організації 'ндрангета), *Camorrista* (член злочинної організації каморра),

- quattrocentista (кватрочентист), cinquecentista (чінквечентист), trecentista (тречентист);
- божества, казкові істоти, легендарні місця: Гіуфа (Giufà) - фольклорний персонаж з південними італійськими коренями. Гобболіно (Gobbolino) - назва "Gobbolino" походить від італійського слова "маленький горбань". Мараббекка (La Marabbecca) - казкова істота з фольклорних традицій Сицилії;
3. Лексика, які називає реалії світу природи:
- тварини: Camoscio appenninico (Апенінська серна), Orso marsicano (апеннінський бурий ведмідь);
 - рослини: Adonide Curvata, Soldanella Calabrese, Primula appenninica;
 - ландшафт, пейзаж;
4. Лексика, що називає реалії державно-адміністративного устрою і життя:
- адміністративні одиниці, і державні інститути: Questore (Квестор - один з римських ординарних магістратів, який наглядав за фінансовими справами держави та її армії.), Praefectus urbi (Префект міста — посадова особа у Стародавньому Римі, яка призначалася для управління містом Римом);
 - громадські організації, партії тощо, їх функціонери й учасники: Quadrumviri (квадрумвіри - група з чотирьох лідерів, організаторів найважливішої події в історії італійського фашизму - походу на Рим.), L'Associazione mazziniana italiana (AMI) (Італійська асоціація мацціністів - асоціація, яка народилася з метою оживити думки Джузеппе Мацціні.);
 - промислові і аграрні підприємства, торгові заклади: Osteria (Остерія - це різновид італійських закладів громадського харчування, що мають постійну клієнтуру.), Paninoteca (Бутербродна), Latteria (Магазин молочних продуктів), Pasticceria (Кондитерська);
 - основні військові й поліцейські підрозділи і чини: Luogotenente (Молодший лейтенант), Maresciallo di Prima Classe (Маршал першого класу), Generale di Squadra Aerea con Incarichi Speciali (Генерал

- повітряної ескадрильї), *Aviere Capo* (Головний льотчик), *Tenente* (Лейтенант);
- громадянські посади й професії, титули звання: *Vetrinista* (Спеціаліт по оформленню вітрин), *Panettiere* (Пекар), *Sarta* (Швея), *Orafo* (Ювелір), *Vetraio* (Складув);
5. Лексика, що називає ономастичні реалії:
- Антропоніми: *Rossi Ferrari Russo Bianchi Romano*;
 - топоніми: *Verona, Veneto, Milano, Napoli, Palermo*;
 - імена літературних героїв: *Pinocchio* - Піноккіо, *Cipollino* - Цибуліно;
 - назви компаній, музеїв, театрів, ресторанів, магазинів, пляжів, аеропортів тощо: *Galleria degli Uffizi* (Галерея Уффіці), *Borghese* (Галерея Боргезе), *Palazzo Pitti* (Палаццо Пітті), *Musei Capitolini* (Капітолійські музеї), *Gallerie dell'Accademia* (Галерея Академії).
6. Лексика, яка відбиває асоціативні реалії:
- вегетативні символи: *Il corbezzolo* (Сунічник великоплідий Під час італійського Рісорджименто став одним з національних символів);
 - анімалістичні символи: Апеннінський вовк – символ Італії;
 - колірні символи: кольорами Італії є зелений, білий і червоний;
 - фольклорні, історичні і літературно-книжні алюзії (вони містять натяки на поведінку, риси характеру, діяння тощо, історичних, фольклорних і літературних героїв, на події, на міфи, перекази тощо): *Se le oche romane hanno salvato il Campidoglio, un gatto zoppo può ben salvare un pittore disperato* - Якщо колись гуси Рим урятували, то чому б кульгавенькому котикові не врятувати зневіреного художника;
 - мовні алюзії: (вони зазвичай містять натяк на будь-якої фразеологізм, прислів'я, приказку, крилату фразу) *Vivi. Lotta. Ama.* (Живи. Борись. Люби.), *Non vogliamo vivere in eterno, bensì vivere intensamente* (Не в наших планах жити вічно, в наших планах жити яскраво) [4, с. 104-112].

Переклад реалій є також цікавою темою. Під час вибору найбільш прийняттого прийому перекладу реалій необхідно приділити особливу увагу місцю, подачі та осмисленню незнайомої реалії в першоджерелі. Найбільш вдалим слід вважати таке написання в тексті незнайомої реалії, яке зможе забезпечити її цілком природне, невимушене сприйняття читачем без застосування з боку автора особливих засобів її осмислення.

Прийоми передачі реалій можна, узагальнюючи, звести в основному до двох: транскрипції та перекладу. Власне, транскрипція реалії передбачає механічне перенесення реалії з вихідної мови в мову перекладу графічними засобами останньої з максимальним наближенням до оригінальної фонетичної форми. Переклад реалії як прийом передачі її на мову перекладу застосовують зазвичай у тих випадках, коли транскрипція з тих чи інших причин неможлива чи небажана. Може йтися про запровадження неологізму, приблизний переклад реалій або про її “контекстуальний переклад” [3, с. 185].

С. Влахов та С. Флорін, які також виділяють загалом два способи перенесення реалій в мову перекладу, до прийомів перекладу відносять:

- введення неологізму

- а) калька (запозичення шляхом буквального перекладу слова чи звороту);
- б) напівкалька (часткове запозичення, яке складається і зі свого власного матеріалу, і з матеріалу іншомовного слова);
- в) освоєння (адаптація реалії);
- г) семантичний неологізм (умовно нове слово чи словосполучення, які дозволяють передати значення реалії);

- приблизний переклад

- а) принцип родо-видової заміни (генералізація);

- б) функціональний аналог (заміна реалії одиницею, що зможе викликати схожу реакцію в реципієнта перекладу);

в) опис, пояснення [5, с. 88-91].

Використання цих трансформацій сприятиме підвищенню якості перекладу реалій зокрема та тексту загалом, адже надзвичайно легко зіпсувати текст перекладу, якщо перенесення реалії було невдалим. Читач одразу помітить лексичну одиницю, яка неприродно виділяється серед загального потоку слів, що може вплинути на загальне враження від тексту.

Загалом ми вважаємо, що використання трансформацій для перекладу реалій є необхідним, особливо коли мова йдеться про тексти художнього стилю, які часто є насиченими словами, словосполученнями або відтінками значень властивими тій чи іншій культурі.

1.5. Висновок до Розділу 1

В даному розділі було досліджено матеріали різних науковців з метою дати відповіді на теоретичні питання, які були поставлені на початку нашої роботи. Нами було виявлено, що визначення поняття “адекватність перекладу” у різних вчених відрізняються. Одні вчені кажуть про те, що адекватний переклад повинен відтворювати єдність змісту і форми засобами іншої мови, інші стверджують, що адекватність полягає не в результаті, а в процесі перекладу і взагалі є скоріше компромісом. Також є вчені, які вважають переклад адекватним, коли він базується саме на прагненні відтворення подібних реакцій у реципієнтів вихідного тексту та тексту перекладу. Ми вважаємо, що поєднання усіх цих визначень і складає зміст поняття “адекватність перекладу”, а перекладач повинен зосереджувати свою увагу на усіх аспектах, намагаючись досягти компромісу і вдало відтворити зміст, форму та прагматику вихідного тексту в тексті перекладу.

Пошук критеріїв адекватного перекладу був зумовлений тим, що перекладач повинен знати ці критерії, щоб бути спроможним відслідковувати, так би мовити, рівень адекватності свого перекладу.

Нами також було досліджене питання виділення особливостей текстів художнього стилю та проблем, які можуть виникнути під час їх перекладу. Ми помітили, що художні тексти є особливими і вони відрізняються високою образністю та наявністю великої кількості різних стилістичних прийомів. Ці тексти несуть найбільший відбиток стилю автора та його культури, що й викликає найбільші проблеми під час їх перекладу.

Також, під час дослідження перекладацьких трансформацій, було помічено, що, як і в питанні визначення поняття “адекватність перекладу”, в питанні визначення поняття “перекладацька трансформація” думки вчених дещо розходяться. Також ми виявили, що трансформації відзначаються широким структурним різноманіттям, що стало причиною створення великої кількості різних класифікацій. Особливу увагу, зважаючи на тему нашої роботи, ми приділили лексичним трансформаціям, дослідивши їх та розібравшись в їх застосуванні. Таке широке обговорення цього питання говорить про те, що воно залишається актуальним, та вимагає проведення подальших досліджень.

Крім того ми визначили, що реалії є дуже важливою частиною текстів художнього стилю і перекладач повинен вміти виявляти їх та в подальшому правильно переносити з вихідного тексту в текст перекладу, адже невміле поводження з цими лексичними одиницями, може спричинити виникнення в читача негативної думки про текст в цілому.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЗАСОСУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ІТАЛІЙСЬКИХ ТЕКСТІВ

2.1. Аналіз перекладу роману “Le avventure di Pinocchio. Storia di un burattino” - “Пригоди Піноккіо” (переклад Ю. Авдеєв, переклад О. Донічева)

Як ми вже знаємо, для досягнення адекватності перекладу, перекладачу необхідно вдаватись до перекладацьких трансформацій. Тексти художнього стилю вимагають до себе найбільшої уваги, адже вони відображають, як власне стиль автора, так і загальну культуру країни автора. Перекладач повинен впоратись із усіма труднощами і виконати переклад тексту оригіналу, дотримуючись мовних норм, передаючи прагматичні та стилістичні аспекти, передаючи та відтворюючи комунікативну установку, збереження смислового змісту.

В цьому підрозділі ми проаналізуємо переклад художніх текстів італійських авторів, приділяючи увагу застосуванню лексичних трансформацій та трансформацій для перекладу реалій, які є також є невід’ємною частиною художнього стилю.

Розпочнемо з аналізу роману Карло Коллоді “Пригоди Піноккіо”. Ми аналізуватимемо два переклади виконані Ю. Авдеєвим та О. Донічевою.

Перш за все нашу увагу привертає назва цього роману. Точніше не назва, а ім’я його головного героя. Як ми бачимо обидва перекладача для перекладу імені персонажа вдалися до транслітерації. Ми стверджуємо, що це саме транслітерація, а не транскрипція, оскільки вимова в італійській цього імені дещо відрізняється від його написання. Якби перекладачі використали прийом транскрибування, то в українському перекладі головного героя роману Карло Коллоді звали б Піноккйо, адже його транскрипція виглядає так: /pi'no:kjo/.

Обоє перекладачів багато разів використовують транслітерацію для перенесення імен персонажів у переклад. Наприклад ім'я батька Піноккіо транслітерується в обох перекладах однаково *Джеспетто* – *Geppetto*. Так само і ім'я його друга *Антоніо* – *Antonio*.

Цікава ситуація видається з перекладом імені ще одного персонажа. В оригіналі його ім'я *Pulcinella* [35]. О. Донічева переклала ім'я цього персонажа вдавшись до транскрибування італійського варіанту – *Пульчинелла* [33]. Ю. Авдеев же транскрибував це слово з французької, куди воно перейшло з італійської. В його варіанті перекладу цього персонажа звати *Полішинель* [32]. Спочатку може здатись, що більш адекватний переклад виконала О. Донічева, але потім ми звертаємось до україномовних джерел, де ім'я цього персонажа, а точніше персонажа італійського народного театру, адаптується саме так, як це зробив Ю. Авдеев. Така назва є більш знайомою українському читачу, тому ми вважаємо, що саме її варто вважати більш адекватною, адже вона дозволяє читачу співвіднести героя твору з загальновідомим образом.

За допомогою транскрипції були перекладені не лише імена.

Non un soldo solo, — rispose il carbonaio — ma te ne do quattro a patto che tu m'aiuti a tirare fino a casa questi due carretti di carbone [35 с. 104].

Не один сольдо, — відповів вугільник, — а цілих чотири ти отримаєш якщо допоможеш мені довести до будинку ці дві грабарки [33 с. 101].

Я дам тобі не один, а чотири сольдо, — відповів вугляр. Допоможи-но лише мені дотягти додому оці два візки з вугіллям. [32 с. 66].

Як ми бачимо з прикладу, обидва перекладачі вирішили транскрибувати слово “soldo”, замість того щоб обрати якийсь інший спосіб його перекладу. З одного боку вони могли використати прийом генералізації і перекласти це слово, як “монета”, а з іншого, у перекладачів не було гострої необхідності робити це, адже контекст допомагає читачам з легкістю зрозуміти значення цієї лексичної

одиниці, при цьому воно зберегло свій колорит і не зашкодило загальній адекватності перекладу.

Схожа ситуація і з іншою грошовою одиницею, яка згадується в тексті роману – “centesimo”. Обидва перекладачі залишають італійську реалію в тексті українського перекладу, щоправда Ю. Авдеєв, при першій згадці цієї грошової одиниці в тексті генералізує її, використавши більш загальне слово:

[...] non aveva in tasca nemmeno un centesimo [...] [35, с. 34].

[...] не мав у кишені жодної монетки [...] [32, с. 24].

Вже далі в тексті Ю. Авдеєв вдається до транслітерації, а О. Донічева до транскрипції:

Guadagna tanto, quanto ci vuole per non aver mai un centesimo in tasca [35, с. 47].

Саме стільки, щоб не мати жодного чентезімо в кишені [33, с. 47].

Заробляє стільки, скільки треба, щоб не мати в кишені жодного чентесімо [32, с. 32].

Обидва варіанти можливі, але в тлумачному словнику української мови це слово має дещо інше написання: *чентезімо* [28, с. 1597]. Першочерговою задачею перекладача, після того як він виявив реалію в тексті, є перевірка наявності вже встановленого в мові перекладу цієї реалії. Ми вважаємо, що доречніше було б використати в українському перекладі вже встановлений переклад даної нам грошової одиниці.

Ще одним прикладом транскрипції в обох перекладах слугуватиме італійське звернення “signore”.

Mille grazie, signor Pinocchio, d’avermi risparmiata la fatica di rompere il guscio!
[35, с. 24]

Прийміть мою найщирішу подяку, синьйоре Піноккіо! Ви позбавили мене неймовірного клопоту розбивати шкаралупу. [33, 24]

Щиро дякую, синьйоре Піноккіо: ви звільнили мене від тяжкої праці і самі розбили шкаралупу [32, с. 17].

Як видно з прикладів, перекладачі вирішили перенести цю реалію в текст української мови без перекладу, а з транскрипцією. Вони могли б застосувати функціональний аналог і перекласти цю лексичну одиницю як “*нан*”, але вирішили залишити оригінальний варіант. Нам здається, що таке рішення було правильним, оскільки воно ніяк не заважає розумінню тексту, а колорит, як і у випадку з попереднім прикладом, воно зберігає.

Ще одним прийомом до якого вдавались перекладачі було калькування. Ми вже говорили про персонажа за ім'ям Антоніо, але ми не обговорювали прізвисько, яким його усі називали.

[...] il quale aveva nome maestr'Antonio, se non che tutti lo chiamavano maestro Ciliegia, per via della punta del suo naso, che era sempre lustra e paonazza, come una ciliegia matura [35, с. 7].

Майстра звали Антоніо, та усенький світ величав старого “майстром Вишнею”, бо кінчик його носа скидався на стиглу вишню — блискучу і сизо-червону [33, с. 7].

[...] на ім'я Антоніо, правда, всі називали його майстер Вишня, бо кінчик носа в нього завжди був червоний і блискучий, мов та вишенька [32, с. 5].

З прикладів видно, що такий буквальний переклад, тобто калькування є найбільш вдалим варіантом, адже далі в тексті йде пояснення, чому усі так називають цього персонажа. Це пояснення було б незрозумілим, якби перекладачі вирішили транскрибувати це словосполучення, яке виглядало б у перекладі так: *Маестро Чільєджа*.

Дещо відрізняється у Ю. Авдєєва та О. Донічевої переклад ще одного персонажа цього роману.

Il burattinaio Mangiafoco che (questo era il suo nome) pareva un uomo spaventoso [35, с. 42].

Господар лялькового театру Манджафоко (таке він мав ім'я) був потворний із себе [33, с. 42].

Хазяїн лялькового театру Жеривогонь (так його звали) мав, як уже сказано, дуже страшний вигляд [32, с. 30].

З прикладів ми бачимо, що О. Донічева вирішила транскрибувати ім'я цього персонажа, а от Ю. Авдєєв калькував його, щоправда трохи конкретизувавши один з елементів, адже буквальний переклад виглядав би так: *Їжвогонь*. Ми вважаємо, що переклад Ю. Авдєєва є більш вдалим, а отже більш адекватним через те, що однією з критеріїв адекватності є досягнення одиницею перекладу такого ж впливу на реципієнта перекладу, як і впливу одиниці оригіналу на реципієнта оригіналу. *Манджафоко* також звучить загрозливо, але це ім'я не має такого ж впливу на читача, як ім'я *Жеривогонь*. Почувши цей варіант перекладу, одразу можна уявити саме того страшного на вигляд чоловіка.

Ю. Авдєєв також вдається до калькування для перекладу імені ще одного персонажа, але знову конкретизуючи його.

Io sono il Grillo-parlante, ed abito in questa stanza da più di cent'anni [35, с. 20].

Я Цвіркун-балакун, а мешкаю в цьому будинку вже понад сто років [33, с. 14].

В італійській мові слово “parlante” означає, що хтось наділений можливістю говорити [30]. Українській мові активні дієприкметники теперішнього часу не властиві і їх краще уникати, тому перекласти “Говорячий Цвіркун” ми не можемо. “Цвіркун, що говорить” звучить надто незграбно. “Цвіркун-говорун” ми могли б спробувати використати, але “говорун” в тлумачному словнику української мови має те саме значення, що й “балакун”, тобто “той, хто любить багато говорити” [28, с. 249] а не таке як в італійському оригіналі. До того ж “говорун” звучить скоріше як калька з російської мови. Саме тому ми визнаємо, що трансформація

використана Ю. Авдєєвим є доречною і його переклад може рахуватись адекватним. О. Донічева ж опустила цю характеристику цвіркуну й називала його у перекладі просто *Цвіркун*.

Конкретизація є перекладацькою трансформацією до якої досить часто вдаються перекладачі. Особливо корисною ця трансформація є для перекладу італійських дієслів з більш загальним значенням, які набувають вужче значення в українському перекладі.

Tu fai in questo campo una piccola buca [35, с. 51].

Tu викопуєш на цьому полі невелику ямку [33, с. 50].

Tu викопавш на цьому полі маленьку ямку [32, с. 35].

Ми бачимо, що обоє перекладачів конкретизували дієслово "fare", замінивши його на більш конкретне дієслово "викопувати".

Щоправда конкретизація не завжди є доречною:

[...] *per vostra regola io non ho fatto mai il somaro: io non ho mai tirato il carretto!...* [35, с. 104].

[...] *що я ніколи ще не був в'ючаком і не возив грабарок* [33, с. 101].

[...] *я ще ніколи не був ослом. Я ще зроду не тягав візків!* [32, с. 66].

Слово "carretto" в словнику італійської мови має значення невеликого візка, який можна тягнути вручну чи з тваринною тягою. Таке ж значення має в українській мові слово "візок". Як ми бачимо Ю. Авдєєв саме так і переклав це слово. Визначення ж слова "грабарка", яке використала у своєму перекладі О. Донічева, в тлумачному словнику української мови такі: "1. Віз, дроги з довгим ящиком для перевезення землі. 2. Велика лопата" [28, с. 257]. Як ми бачимо це слово має вужче значення, ніж необхідно було по контексту. Можливо його ще можна було б використати, але воно є малознайомим потенційним реципієнтам цього тексту, що змусило б їх звертатись до словників для уточнення значення

цього слова. Не допомагає у його розумінні й інше трансформоване О. Донічевою слово.

Недоречним у цьому реченні було також застосування генералізації. В італійській мові слово “*somaro*” має значення саме віслюка, або ж осла, як його переклав Ю. Авдєєв. О. Донічева вирішила вдатись до генералізації і вжила слово “в’ючак”. Це було б вдалим використанням прийому, якби в контексті йшлося про те, що Піноккіо повинен тягнути вантаж на спині, а саме таке значення має це слово [28, с. 213]. По контексту ж зрозуміло, що Піноккіо пропонують тягнути візки, як тягловій, а не в’ючній тварині. А в перекладі О. Донічевої виходить, що Піноккіо взагалі має тягнути візки на спині. Нам здається, що перекладач вдався до генералізації, оскільки віслюків в Україні рідко використовували в якості тяглових тварин. У такому випадку можна було б використати функціональний аналог і замінити віслюка на коня або вола, які були більш поширені в українському побуті. Загалом ми визнаємо переклад цього речення виконаний Ю. Авдєєвим адекватним, а переклад О. Донічевої неадекватним, адже він порушує зміст оригінального тексту.

Дуже часто викладачі вдаються до модуляцій, коли одиниці мови оригіналу та мови перекладу зберігають причинно-наслідковий зв’язок, але все ж дозволяють зробити переклад кращим.

La sera poi si va a letto, e la mattina dopo si ricomincia daccapo [35, с. 141].

Увечері лягають спати, а наступного дня все по колу [33, с. 135].

Увечері лягають спати, а вранці знову до розваг [32, с. 87].

В прикладах видно, що перекладачі використовують модуляцію і заміняють процес його наслідком, процес “походу” до ліжка вони заміняють на його наслідок “лягання” спати. Вони переклали цю частину речення саме так, оскільки в українській мові її буквальний переклад “йти до ліжка” звучить дещо синтетично і використовується рідше ніж “лягати спати”.

Se ci piove su, non c'è più verso di cavartela da dosso [35, с. 37].

Варто їй змокнути під дощем, і я її більше не побачу [33, с. 37].

Як піде дощ, вона розлізеться на клантики [32, с. 27].

Для перекладу цього речення перекладачі знову вдаються до модуляції, але їх переклад дещо різниться. О. Донічева замінила процес “лиття дощу на паперову курточку”, на його наслідок “змокання курточки”. Ю. Авдеев же використав менш помітну модуляцію. Він замінив причину “лиття дощу” на процес “лиття дощу на паперову курточку”. Ми розуміємо, що буквальний переклад цієї частини речення виглядав би в українській неприродньо. “Якщо на неї піде дощ” в українській сприймається так, наче грозова хмара буде саме над цією курточкою і змокне лише вона, тому обидва переклади є адекватними і сприяють кращому сприйняттю тексту перекладу.

[...] *gridò un rivenditore di panni usati, che s'era trovato presente alla conversazione* [35, с. 38].

[...] *вигукнув якийсь барахольник, що чув усю розмову* [33, с. 37].

[...] *вигукнув ганчірник, який чув усю їхню розмову* [32, 27].

Ще одним вдалим прикладом використання модуляції є ці переклади. Оскільки буквальний переклад “виявився присутнім при розмові” звучить в українській не дуже природньо, обидва перекладачі замінили процес “перебування при розмові” на його наслідок “прослуховування розмови”.

На рівні перекладу реалій ще є досить цікавий приклад різних підходів до їх перекладу.

[...] *lo chiamavano col soprannome di Polendina, a motivo della sua parrucca gialla che somigliava moltissimo alla polendina di granturco* [35, с. 10].

[...] *придумали йому прізвисько Кукурудзяний Коржик — його жовта перука виглядала достоту як кукурудзяний коржик* [33, с. 11].

[...] *дражнили його Мамалигою, бо його жовта перука кольором була дуже схожа на кукурудзяну кашу*” [32, с. 7].

О. Донічева переклала прізвисько Джеппетто за допомогою короткого пояснення *Кукурудзяний Коржик*, що дає українському читачу, який не знає, що таке полендіна, зрозумілий образ, якого він не отримав би при транскрибуванні чи перекладі. Того самого ефекту прагне досягнути й переклад Ю. Авдеєва, який використав функціональний аналог *Мамалига*. Наша думка щодо цього перекладу є неоднозначною. З одного боку, перекладач використав досить влучний функціональний аналог, а з іншого, цей функціональний аналог, тобто “мамалига” є складовою не української культури, а румунської. Виникає сумнів в доцільності заміни однієї іншомовної реалії іншою. Можна було б використати функціональний аналог з української культури, наприклад гуцульський “бануш”, але такий переклад може також виглядати неприродньо, беручи до уваги те, що більшість інших реалій в тексті зберігали свій італійський колорит, як то сольдо, чи синьоре. Ми все ж вважаємо, що коротке пояснення – найкращий спосіб перекладу прізвиська Джеппетто на українську мову.

Загалом, після проведення аналізу застосування перекладацьких стратегій, ми хочемо зазначити, що вважаємо переклад роману “Пригоди Піноккіо” виконаний Ю. Авдеєвим більш адекватним, у порівнянні з перекладом О. Донічевої.

Це підтверджується низкою вдало використаних перекладацьких трансформацій. Наприклад, Ю. Авдеєв переклав ім’я персонажа *Pulcinella*, заздалегідь перевіривши українські джерела на наявність вже готового та сталого варіанту цього імені. Його переклад цього імені є більш адекватним, оскільки переклад цього імені виконаний О. Донічевою може спричинити плутанину і читач, який загалом знає про наявність такого персонажа в італійській культурі, може не співвіднести його з персонажем Пульчінелла в казці про пригоди Піноккіо.

Ю. Авдеєв також краще виконав переклад імені ще одного персонажа цього роману. Він калькував ім'я власника лялькового театру, що дозволило відтворити ефект, на який розраховував автор під час написання цього твору. Ім'я *Жеривогонь* сприйметься читачами краще, ніж ім'я *Манджафоко*, адже останнє не здатне викликати появу в головах читачів страхітливого образу невродливого чоловіка.

Ще одним вдалим калькуванням виконаним Ю. Авдеєвим було ім'я цвіркуна з яким спілкувався Піноккіо. Перекладач постарався віднайти слово, яке б могло передати ім'я комахи з оригіналу. О. Донічева ж вирішила його опустити і не давати цвіркуну жодного імені так і залишивши його Цвіркуном.

Повністю неадекватним був переклад речення виконаний О. Донічевою, в якому йшлося про необхідність Піноккіо тягти візок. Перекладачка використала такі трансформації, які викривили зміст речення. Зрештою виходило, що ляльковий хлопчик повинен нести вози на спині, як це роблять в'ючні тварини, а не тягнути їх, як йдеться в оригіналі.

Щоправда варто визнати, що переклад прізвиська батька Піноккіо, виконаний О. Донічевою здався нам кращим за переклад Ю. Авдеєва. Перекладачка вдалася до пояснення слова у перекладі, і її варіант прізвиська дозволяв одразу отримати в голові образ, який задумував автор. Ю. Авдеєв використав функціональний аналог цього слова, щоправда взяв він його з культури іншої країни. Така заміна здалася нам дещо дивною, тому цей переклад нам сподобався менше.

Обидва перекладачі також не справились з перекладом грошової одиниці, знову забувши перевірити чи немає в українській мові сталого варіанту перекладу цієї реалії.

З усіма іншими аналізованими трансформаціями обидва перекладачі справились добре, а загальний аналіз показує, що переклад виконаний Ю. Авдеєвим є більш адекватним за переклад О. Донічевої

2.2. Аналіз перекладу збірки казок “*Favole al telefono*” - “Казки по телефону” (переклад І. Дзюб)

Наступним ми проаналізуємо переклад збірки казок, яку написав відомий італійський письменник та журналіст Джанні Родарі, та яка має назву “Казки по телефону”. Переклад цієї збірки виконав Іван Дзюб. До збірки входять казки, які начебто своїй донці переказує по телефону синьйор Б’янкі.

Così ogni sera, dovunque si trovasse, alle nove in punto il ragioniere Bianchi chiamava al telefono Varese e raccontava una storia alla sua bambina [36, с. 9].

Отож кожного вечора рівно о дев’ятій синьйор Б’янкі, хоч би де він був, викликав по телефону Варезе й розповідав доньці казочки [34, с. 437].

Як видно з прикладу ім’я оповідача казок транскрибується, так само як і назва містечка в якому мешкає його родина. Перекладач транскрибує та транслітерує ще багато онімів, наприклад:

Giuseppe [36] – *Джузеппе* [34] – транскрибція;

Piombino [36] – *Пйомбіно* [34] – транскрибція;

Cesenatico [36] – *Чезенатіко* [34] – транскрибція;

Gavirate [36] – *Гавірате* [34] – транслітерація;

Tonino [36] – *Тоніно* [34] – транслітерація;

В тексті є також кілька реалій.

[...] gira a destra, troverai tre scalini e un soldo per terra, lascia stare i tre scalini, raccatta il soldo e comprati una gomma da masticare [36, с. 150].

[...] зверни праворуч, там будуть три сходинки, а біля них лежатиме одне сольдо, обійди сходинки, візьми сольдо й купи собі жувальну гумку [34, с. 475].

Як ми бачимо перекладач залишив реалію грошової одиниці в тексті перекладу транслітерувавши її. Такий переклад є допустимим, оскільки з контексту зрозуміло, що мова йдеться про гроші.

Переклад ще однієї реалії Іван Дзюб виконує поєднуючи дві перекладацькі трансформації.

Domani tua sorella si sposa e vuol mangiare polenta e lepre [36, с. 12].

Завтра твоя сестра виходить заміж, буде весілля, й годилося б наварити поленти із заячиною. * Полента - кукурудзяна каша* [34, с. 437].

Як ми бачимо з прикладу, перекладач залишає в тексті слово транслітерованим, а пояснення надає примітку у виносці. Такий переклад також цілком нормальний, адже перекладач вирішив і зберегти страву притаманну італійській культурі і пояснити, що це за страва для тих, хто цього не знає.

Багато імен персонажів казок було перекладено способом калькування. Такий спосіб найкраще підходить для цього, але іноді буває складно підібрати слово, яке б влучно передавало дивакувате прізвисько персонажа.

Questa è la storia di Alice Cascherina, che cascava sempre e dappertutto [36, с. 28].

А ось казка про Алісу Падальницю, що завжди і всюди падала [34, с. 443].

На нашу думку, прізвисько дівчинки, яка завжди і всюди падала є прикладом невдалого підбору слова для перекладу. З одного боку, слово в перекладі справді, як і в оригіналі, містить в собі частинку слова “падати” (Casc-herina – casc-are; Падальниця – пада-ти), з іншого боку, слово використане в перекладі має стійку асоціацію зі словом “падаль” (Падаль-ниця). Вибір такого слова викликає у читача стійке відчуття, що дівчинка не незграбна, а має специфічні гастрономічні смаки, тому такий переклад є неадекватним. Ми вважаємо, що в цьому випадку краще відійти від настільки буквального перекладу слова. На нашу думку, набагато краще у перекладі виглядало б прізвисько “Аліса Шкереберть”. В тлумачному словнику української мови слово “шкереберть” має два значення: “1.

Вниз головою (перев. про падіння кого-, чого-небудь); догори ногами, сторч. 2. Не так, як потрібно” [28, с. 1623]. Такий переклад є допустимим, оскільки він не порушує зміст тексту і зможе викликати у читача перекладу реакцію більш наближену до реакції, яку викликає у своєї аудиторії текст оригіналу.

Труднощі викликає і переклад прізвиська іншого персонажа.

Giovannino Perdigiorno era un grande viaggiatore [36, с. 23].

Джованніно Ледачий був великим мандрівником [34, с. 441].

Проблема цього перекладу полягає в тому, що він не передає усіх відтінків значення слова “perdigiorno”. Якби автор хотів написати про звичайну ліниву людину він би просто назвав його “pigro”. Джованніно ж витрачає своє життя на подорожі до різних неймовірних країн. Слово “perdigiorno” якраз і складається з двох слів “perdere” та “giorno”, що буквально означає “втрачати день”. В словнику італійської мови це слово описує людину без діла, яка ледарює та бродяжить [30]. На нашу думку, усі ці значення найкраще охоплює слово “волоцюга”. В тлумачному словнику української мови це слово має кілька значень: “ 1. Бездомна людина, яка не працює, а живе з крадіжок, жебрацтва і т. ін., постійно змінюючи місце перебування; // Про того, хто ходить кудись без потреби, часто уникаючи роботи. // 2. Той, хто любить волочитися за ким-небудь” [28, с. 201]. Джованніно “волоchetti” по світу мандруючи різними містами та країнами.

Можна було б також використати слово “пройдисвіт”, яке має схоже значення і дуже гарно працювало б як гра слів “проходити світ”, тобто мандрувати, як це робить Джованніно. Проблема полягає в тому, що в українській мові це слово більше асоціюють з безчесними людьми та шахраями, ніж з людьми, які не мають постійного місця проживання, сталого заняття, роботи. Тому ми вимушені поступитись красою форми і обрати слово, яке має значення найбільш наближене до оригіналу – “Джованніно-волоцюга”.

Storia del regno di Mangionia [36, с. 48].

Історія королівства Ненажеранії [34, с. 453].

Переклад назви королівства Ненажеранії – це приклад вдало застосованого калькування. Перекладач гарно підібрав слово і вдало трансформував його, щоб воно виглядало як назва певної країни чи королівства.

Гарно був виконаний також переклад майже усіх імен королів, що правили цим королівством:

Mangione il Digeritore [36] - Ненажера Всетравний [34].

Mangione Secondo, detto Tre Cucchiai [36] - Ненажера Другий, на прізвисько Три Ложки [34].

Mangione Terzo, detto l'Antipasto [36] - Ненажера Третій, прозваний Закускою [34].

Mangione Quarto, detto Cotoletta alla Parmigiana [36] - Ненажера Четвертий, на прізвисько Котлета по-парміджанськи [34].

Mangione Quinto, il Famelico [36] - Ненажера П'ятий, Голодний [34].

Mangione Sesto, lo Sbranatacchini [36] - Ненажера Шостий, Індикожер [34].

Mangione Settimo, detto "Ce n'è ancora?" [36] - Ненажера Сьомий, прозваний "А ще що?" [34].

Mangione Ottavo, detto Crosta di Formaggio [36] - Ненажера Восьмий, Суха Скоринка [34].

Mangione Nono, detto Ganascia d'Acciaio [36] - Ненажера Дев'ятий, на прізвисько Сталева Щелепа [34].

Прізвисько Всетравний гарно відображає здатність правителя перетравлювати не лише їжу, а й неістівні речі. Імена правителів Три Ложки, Закуска, Голодний, “А ще що?” та Сталева щелепа також вдало перекладені, адже перекладач використав калькування, а отже буквальний переклад. Імена четвертого, шостого та восьмого правителів також перекладені гарно, але потребують уточнень.

На перший погляд могло б здатись, що краще було б перекласти інакше ім'я Ненажери Четвертого, на прізвисько Котлета по-парміджанськи. Одразу з'являється два можливих варіанти перекладу: Котлета по-пармськи (з міста Парма), або ж Котлета пармезана (з пармезаном). Але не зважаючи на те, що страва про яку йдеться мова й справді містить пармезан, ми не можемо перекласти її так, коли дізнаємось про її історію. Через це ми не можемо її назвати й котлетою по-пармськи. Її назва походить від сицилійського слова “*parmiciana*”, що означає “жалюзі” або “ставні”, які нагадували сицилійцям прошарки цієї страви. Назва з часом змінювалась, отримуючи свою сучасну форму. Саме тому поєднання калькування та транскрипції, яке використав перекладач, ми вважаємо

Шостий правитель – Индикожер. В італійській слово “*Sbranatacchini*” складається з двох інших слів “*sbranare*” “*tacchini*”, тобто “Рвати індиків”. Оскільки цей правитель, як і його попередники та наступники, був ненажерою, то буде не помилковим припустити, що після того як він розривав індиків на шматочки, вони потрапляли до його шлунку. Такий смисловий розвиток здається нам цілком логічним, а тому прізвисько “Индикожер” ми вважаємо адекватним варіантом перекладу оригіналу.

Прізвисько Ненажери Восьмого, якого кликали Сухою Скоринкою є дещо генералізованим. В оригіналі його звать “Сирна Скоринка”, але причина отримання ним такого прізвиська не уточнюється. Саме тому ми вважаємо, що загалом ця інформація є не надто важливою, а узагальнений переклад припустимий, хоч і не найкращий, адже “Сирна Скоринка” виглядає в перекладі теж гарно і водночас зберігає повний зміст прізвиська.

Для досягнення адекватності, перекладач також вдавався до генералізацій та конкретизацій.

Non ti fanno paura gli sculaccioni? [36, с. 91]

A tu ne боїшся прочухана? [34, с. 464]

В італійській мові слово “sculaccione” означає “бити по сідницях відкритою долонею”. В українській мові не існує одного слова з таким самим значенням, яке могло б замінити слово з оригіналу. Якби перекладач вдався до пояснення, речення в перекладі виглядало б надто громіздко: “А ти не боїшся, що тебе відлупцюють по сідницях?”. Такий варіант виглядає досить дивно для української мови, тому перекладач використав прийом генералізації і підібравши в українській мові слово з ширшим значенням. В українській слово “прочухан” означає “покарання побоями” [28, с. 1180], тобто воно включає в себе значення слова “sculaccione” і доповнює його іншими видами фізичних покарань. Це слово досить часто використовується в широкому вжитку, тому його використання є цілком обумовленим і адекватним.

Una volta Alice Cascherina andò al mare, se ne innamorò e non voleva mai uscire dall'acqua [36, с. 49].

Одного разу Аліса Падальниця пішла до моря купатися, їй так сподобалось купання, що не хотіла з води вилазити [34, с. 453].

Перекладач замінив італійське слово “uscire”, яке означає “виходити” словом із більш вузьким значенням “вилазити”. Така заміна була обумовлена частішим використанням цього слова в такому контексті. Ми десятки разів чули як на пляжах батьки гукають своїх дітей “Вилазь з води!”. Саме тому використання конкретизації в перекладі цього речення ми вважаємо доречним і адекватним.

Un venerdì capitò un ometto che vendeva strane cose [...] [36, с. 35].

Якось у п'ятницю прийшов на торг один чоловік і почав продавати дивовижний товар [...] [34, с. 446].

Заміна слова “cose”, тобто “речі” на слово з більш вузьким значенням відбувається досить часто в контексті перекладу з італійської на українську. Слово “товар” є досить вдалим для заміни, з урахуванням того, що йдеться про продажі певних речей на ринку.

Також Іван Дзюб досить часто вдавався до модуляції.

[...] *non voglio mica finire in prigione per oltraggio a pubblico ufficiale* [36, с. 24].

Адже за напад на поліцію мене запроторять до в'язниці [34, с. 442].

В цьому прикладі перекладач змінив причину “небажання опинитися у в'язниці” наслідком “запроторенням до в'язниці”, що є необов'язковим, адже переклад речення з незміненим причинно-наслідковим зв'язком теж можливий: “Я не хочу потрапити до в'язниці за напад на поліцейського”.

E per i chiodi come fate? - Li abbiamo aboliti da un pezzo, facciamo tutto con la colla [36, с. 24].

Як же ви живете без цвяхів? - Ми вже давно їх не використовуємо, обходимося клеєм [34, с. 441].

Тут використання модуляції є виправданим. Перекладач заміняє причину “відміна цвяхів” наслідком “невикористання цвяхів”. Така модуляція була застосована для того, щоб покращити звучання речення в українському перекладі, адже буквальний переклад “Ми вже давно їх відмінили” звучить незграбно.

Ще однією трансформацією до якої вдається перекладач є функціональний аналог.

Tutto il resto era di gelato: le porte di gelato, i muri di gelato, i mobili di gelato [36, с. 14].

Все інше було з морозива: і двері, і стіни, і меблі [34, с. 439].

Як ми бачимо перекладач вирішив замінити традиційний італійський заморожений десерт, іншим десертом, який є більш розповсюджений в Україні зокрема та в світі загалом. Ми не можемо назвати це калькуванням, оскільки рецептура морозива відрізняється від джелато і вони не є однією й тією ж стравою. Тим не менш використання такої заміни ми визнаємо можливою, адже морозиво відповідає усім характеристикам, які необхідні в контексті цієї казки.

Загалом І. Дзюб вдавався до використання різних трансформацій, які були націлені на досягнення адекватності перекладу. Використання прийомів трансформації та транслітерації не викликало у перекладача жодних проблем.

Якщо говорити про калькування, то тут слід визнати, що застосування цього прийому було іноді на досить низькому рівні якості. Головну героїню декількох казок, перекладач назвав Падальницею. Такий переклад ми називаємо повністю неадекватним, адже він повністю спотворює сприйняття цього прізвиська читачами перекладу.

Також ми вважаємо, що перекладач приділив мало уваги перекладу прізвиська ще одного героя цих казок, а саме Джованніно. Загалом його переклад був правильний, але він ніби обрав перше значення із словника, аби створити найпростішу кальку. Ми віднайшли варіанти, які вважаємо більш вдалим в контексті перекладу цього прізвиська, адже вони передають його значення ширше. Тому, після порівняння перекладу І. Дзюба та перекладу виконаного нами, ми змушені визнати, що передача цієї одиниці в аналізованому перекладі є менш адекватною.

Переклад казки “Історія королівства Ненажернії” ми визнаємо повністю адекватним, адже перекладач, різними доступними йому засобами, домігся передачі змістово-стилістичної та прагматичної складових вихідного тексту в текст перекладу.

Після виконання аналізу перекладу збірки казок “Казки по телефону” виконаного Іваном Дзюбом, ми стверджуємо, що цей переклад є досить адекватним, хоча є моменти, в яких використання перекладацьких трансформацій було необов'язковим, а в деяких випадках і невдалим.

Те саме ми можемо сказати і про використання І. Дзюбом прийомів генералізації та конкретизації. Вдалий переклад речень про прочухан від батьків та небажання вилазити з води, показує, що перекладач гарно володіє цими прийомами і може досягати за допомогою них адекватності перекладу.

Загалом переклад І. Дзюба збірки казок “Казки по телефону” ми вважаємо адекватним, хоча деякі аспекти цього перекладу, зокрема використання кальки для перекладу прізвиськ деяких персонажів, залишають бажати кращого.

2.3. Аналіз перекладу оповідання “Le avventure di Cipollino” - “Пригоди Цибуліно” (переклад А. Іллічевський)

Тепер перейдемо до аналізу перекладу казкового оповідання “Пригоди Цибуліно”, також написаного Джанні Родарі. Ми аналізуватимемо переклад виконаний Іллічевським Анатолієм Хомичем.

Розпочнемо наш аналіз з імені головного героя твору та його родичів.

Cipollino era figlio di Cipollone e aveva sette fratelli: Cipolletto, Cipollotto, Cipolluccio [...] [34].

Цибуліно був сином Цибулоне і мав семеро братів. Звали їх Цибулетто, Цибулотто, Цибулучча [...] [34].

На нашу думку, автор обрав спосіб перекладу імені головного героя найкращий з усіх можливих. Ми вже писали в теоретичній частині нашої роботи, що калькування нерідко в перекладі поєднується із транскрипцією і цей приклад є найкращою ілюстрацією цього. А. Іллічевський вдало комбінує буквальний переклад імені героя з транскрибуванням закінчення властивого італійській мові. Це дозволяє читачу чітко уявляти героя і водночас відчувати особливий колорит італійського тексту. Звичайна транскрипція імені героя не дала б такого ж результату. Той самий прийом перекладач застосував і до імен батька та братів Цибуліно. Такий переклад ми вважаємо найбільш адекватним з усіх, адже він вдало передає усі аспекти тексту оригіналу в переклад.

Якщо говорити про транслітерацію, то її теж перекладач використовував, хоча і досить мало. Одним з прикладів є транслітерація грошової одиниці.

Esse chiedono perciò a tutti i cittadini il pagamento di una tassa di cento lire per un acquazzone semplice, di duecento lire per un temporale con tuoni e lampi, di trecento lire per una nevicata e di quattrocento lire per una grandinata [39, с. 67].

Отже, ми вимагаємо, щоб усі селяни платили по сто лір за кожен звичайний дощ, по двісті лір за кожну бурю з громом і блискавкою, по триста лір за кожен снігопад і по чотириста лір за кожен градобій [34, с. 148].

Такий переклад є адекватним, адже він не заважає сприйняттю тексту читачем перекладу, адже по контексту можна легко зрозуміти значення цих лексичних одиниць.

Генералізація є ще одним прийомом до якого вдавався перекладач у процесі перекладу цієї книги.

Marciarono nella direzione della costruzione in ferro battuto con il tetto bianco smaltato, non prima di essersi sdraiati per terra e di aver ascoltato con l'orecchio sul pavimento, per essere sicuri che nessun cavallo si aggirasse nelle vicinanze [39, с. 36].

Вони лягли на підлогу, прислухалися, чи не ходить поблизу який-небудь звір, і сміливо поповзли до металевої споруди з емальованим дахом [34, с. 83].

У цьому реченні ми бачимо, що персонажі лягають на підлогу і прислуховуються, чи нема когось поблизу. Автор оригінального тексту використав в своєму описі коня, в той час як перекладач написав в тексті про звіра. Ця трансформація загалом є виправданою, адже речення “чи не ходить поблизу який-небудь кінь” може здатись дещо дивним реципієнту тексту перекладу, а от звір виглядає в цьому контексті непогано, і одразу зрозуміло, що персонажі прислухаються до кроків когось невідомого.

Під час аналізу нам вдалось віднайти набагато більше прикладів конкретизації, ніж будь-яких інших трансформацій.

Farò una casa piccola piccola [39, с. 4].

Збудую собі малесеньку-премалесеньку хатку [34, с. 16].

Allora è un onore stare in prigione? [39, с. 3]

То сидіти у тюрмі — це честь? [34, с. 13]

В цих двох прикладах ми бачимо, що перекладач конкретизував дієслова *fare* та *stare*, замінивши їх на *будувати* та *сидіти*. Перекладачі часто вдаються до прийому конкретизації в такому випадку, адже в українській дієслова з такими широкими значеннями використовуються рідше, ніж в італійській. Такі дієслова часто уточнюють за контекстом, як це зробив А. Іллічевський в цих прикладах.

Se non bastano per fare una casa, farai una panchina [...] Ci sono già quelle dei giardini pubblici, e quando sono occupate posso benissimo stare in piedi [39, с. 4].

Не вистачить на дім, то зроби собі ослінчика [...] Ослінчиків досить і в парку, а коли на них немає вільного місця, то я можу й постояти [34, с. 15].

Тут також використаний прийом конкретизації, але, на нашу думку, невдало. В словнику італійської мови визначення слова “*panchina*” таке: “невелика лавка, сидіння для кількох людей, зазвичай закріплені, виготовлені з дерева, заліза, каменю або бетону, розміщені в громадських місцях (парках, садах тощо) або у відкритих для відвідування місцях (залах очікування, вокзалах тощо)” [30]. Визначення українського слова “ослінчик” (зменшувальне від слова “ослін”), відрізняється від італійського: “переносна кімнатна лава для сидіння” [28, с. 860]. Це означає, що такий переклад неможливий, адже в тексті чітко зрозуміло, що йдеться про звичайні лавки, які часто розміщують в громадських місцях, а не про кімнатні лавки, як це написав А. Іллічевський. Тому переклад цього речення ми вважаємо неадекватним.

Також ми проаналізуємо модуляції до яких вдався перекладач.

Questo vuoi dire che è prigioniero [39, с. 53].

Це означає, що вони тримають його в полоні [34, с. 118].

В цьому прикладі перекладач заміняє наслідок “буття ув’язненим” процесом “тримання персонажа у полоні”. В цьому випадку ми вважаємо таку заміну

необов'язковою, адже буквальний переклад речення оригіналу може виглядати гарно й у перекладі: *Це означає, що він ув'язнений.*

[...] *disse Cipollino, — non ho sete* [39, с. 4].

[...] *сказав Цибуліно, — мені не хочеться пити* [34, с. 15].

У випадку перекладу цього речення, ми визнаємо, що застосування модуляції було необхідним. Ми бачимо, що перекладач заміняє причину “відсутність спраги” її наслідком “відсутністю бажання пити”. В цьому реченні трансформація була необхідна, оскільки в українській фраза “я не маю спраги” звучатиме занадто штучно.

В цілому переклад оповідання “Пригоди Цибуліно” виконаний А. Іллічевським ми вважаємо досить адекватним. Майже всі перекладацькі трансформації використані вдало і слугують гарним інструментом для передачі прагматичних, стилістичних аспектів та змісту.

Перш за все, ми хочемо відмітити надзвичайно вдалий переклад імені головного героя та його родини. А. Іллічевському вдалося передати й значення імені і його стилістичне обрамлення. Таке майстерне використання прийому калькування дозволило читачу яскраво уявити образ головного героя і одночасно насолодитись краплиною італійського колориту, вкладеного в закінчення імені цих персонажів.

Для перекладу однієї з реалій, яка є грошовою одиницею, перекладач використав транслітерацію, що є допустимим в цьому перекладі, адже контекст дозволяє зрозуміти значення цієї лексичної одиниці, навіть без пояснення.

Перекладач також вдається до генералізації та конкретизації певних лексичних одиниць. Ці прийоми дозволили підібрати йому лексичні одиниці, які є більш уживані в певних контекстах в українській мові. Щоправда конкретизація використана в одному з прикладів була неадекватною, оскільки її значення не підходило за контекстом до того про що йшла мова. А. Іллічевський

конкретизував лексичну одиницю, яка в оригіналі мала значення звичайної лавки, і передав її в тексті перекладу за допомогою лексичної одиниці з більш вузьким значенням хатньої лавки.

Модуляція також була використана перекладачем, хоча її застосування в одному з прикладів було зумовлене скоріше бажанням перекладача, аніж справжньою необхідністю.

Загалом переклад оповідання “Пригоди Цибуліно” виконаний А. Іллічевським є досить адекватним.

2.4. Аналіз перекладу казки “Gelsomino nel paese dei bugiardi” - “Джельсоміно в Країні брехунів” (переклад І. Корунець)

Наступним текстом, який ми проаналізуємо, буде ще одна казка Джанні Родарі “Джельсоміно в Країні брехунів”, яку переклав Ілько Вакулович Корунець.

Головного героя цієї казки звати Джельсоміно.

Gelsomino è il suo nome da ragazzo, e con quel nome comparirà nella nostra storia [37].

Змалку ж хлопчика звали Джельсоміно, тобто Жасмин. Під цим іменем він і лишиється в нашій оповіді [34, с. 278].

В тексті перекладу ім'я головного героя транскрибується, але варто зазначити, що перекладач також в одному з речень надає пояснення, що саме його ім'я означає. Це дозволяє читачу глибше зануритись в образ героя і познайомитись з ним ближче.

Ім'я ще одного важливого героя, а саме триногого кота, якому Джельсоміно допоміг народитися по-справжньому, перекладається за допомогою калькування.

Perciò sono zoppo, anzi, ho deciso che il mio nome sarà Zoppino [37].

Через це я шкандибаю. От тому й вирішив назвати себе Шкандибчиком [34, с. 287].

Такий переклад є дуже вдалим. Якби ім'я kota було перенесено в текст перекладу за допомогою транскрипції, це зіпсувало б сприйняття читачем персонажа, адже автор оригіналу саме так задумав його назвати, підкреслюючи, що у нього немає лапки і він шкутильгає. Загалом цього персонажа можна було б також назвати Кульгавчиком, оскільки “кульгати” та “шкутильгати” – це синоніми.

Також було важливим правильно перекласти ім'я kota, якого Джельсоміно та Шкандибчик зустріли одразу після знайомства.

Dice che si chiama Fido [37].

Каже, що його звати Дружком [34, с. 288].

Оскільки Джельсоміно потрапив до країни, де всі брешуть і все йде шкереберть, де собаки м'явкають, а коти гавкають, було важливо дати коту ім'я властиве собаці, як це зробив автор в оригіналі. Слово “fido” в італійській означає “Вірний, який постійно залишається вірним: друг, слуга, товариш” [30]. Перекладач підібрав в українській мові ім'я, яким частіше називають саме собак, а “Дружок”, тобто друг – це вірна тобі істота, ким би вона не була, людиною чи твариною. Саме тому ми вважаємо такий переклад вдалим.

Benvenuto dovette imparare a dormire in piedi, come i cavalli. Fu così che le comari del vicinato lo chiamarono Benvenuto-Mai seduto [37].

Бенвенуто навчився спати на ногах, як коні. Ось чому язикаті сусідки прозвали його Бенвенуто Ніколи-Не-Сідай [34, с. 343].

Переклад прізвиська персонажа Бенвенуто Ніколи-Не-Сідай є задачею надзвичайно непростою. У нас є персонаж, якому ніколи не можна сідати, бо він починає старіти з небувалою швидкістю, через якусь дивну хворобу. Можна побачити, що в оригіналі автор підібрав йому прізвисько, яке римується з його

іменем. В українській мові неможливо підібрати риму до імені Бенвенуто, яка б також задовольняла і значення прізвиська тексту оригіналу, адже українській мові загалом такі закінчення є невластивими. Варіант, який підібрав перекладач, ми вважаємо, найкращим з усіх можливих варіантів перекладу, хоча він і не задовольняє стилістичні особливості задані відповідній одиниці тексту оригіналу.

Vorrei anche un po' di quello, — aggiunse Gelsomino, indicando una forma di cacio parmigiano, senza arrischiarsi a darle un nome [37].

Я хотів би ще трохи оцього, — попрохав Джельсоміно і показав на кружало пармського сиру, не ризикуючи його якось назвати [34, с. 286].

У цьому перекладі також було використане калькування для перекладу назви сиру. Ми вважаємо застосування цього прийому в такому випадку неправильним, адже назва сиру, який згадується у тексті, вже зафіксована в українській мові і може збити з пантелику потенційного читача. Нам здається, що в перекладі буде кращим назвати цей сир пармезаном, адже саме таку назву знає пересічний українець.

Перекладач також вдавався до прийомів генералізації та конкретизації.

[...] *si ammicchiavano quaderni, scatole di pastelli, bottiglie d'inchiostro [37].*

[...] *стояли купи зошитів, коробки з фарбами та каламарчики з чорнилом [34, с. 284].*

В цьому прикладі перекладач конкретизує значення слова “bottiglia”, тобто пляшка, словом каламарчик, тобто невелика чорнильниця. Використання такої трансформації в цьому контексті можливе, хоча й не обов’язкове, оскільки в перекладі можна було спокійно залишити слово “пляшка” чи “пляшечка”.

Mandiamo prima qualcuno a vedere che cosa è successo [37].

Чи не послати нам кого-небудь розвідати, що там сталося? [34, с. 298]

Перекладач замінює в цьому реченні дієслово з більш загальним значенням, іншим, більш специфічним дієсловом. Ми вважаємо таку заміну адекватною, адже підібране слово влучно підходить по контексту і гарно уточнює задачу потенційного виконавця цієї дії.

Ti insegnerò a portar via la cena ai miei gatti, e a scarabocchiare col gesso sui muri [37].

Я тобі покажу, як цупити їжу в моїх котів і писати крейдою на стінах! [34, с. 301]

Під час перекладу цього речення, було застосовано дві протилежні перекладацькі трансформації. Слово сполучення “portar via” використане в італійській мові, і яке має широке значення “забирати”, перекладач змінив на дієслово “цупити” з більш вузьким значенням “привласнювати чуже”, тобто забирати собі щось без дозволу власника. Враховуючи те, що Шкандибчик так і зробив, використання цього слова в перекладі є вдалим.

Також перекладач вдався до використання генералізації. В першому випадку, коли ми говоримо про їжу, така заміна не має інших конкретних причин, окрім бажання автора замінити цю лексичну одиницю, адже буквальний переклад цього слова в реченні *Я тобі покажу, як цупити вечерю в моїх котів*, несе те саме значення, що й переклад виконаний І. В. Корунцем.

Наступний же випадок використання генералізації в цьому реченні був зумовлений тим, що в українській мові немає слова з таким самим значенням як в оригіналі. В італійській “scarabocchiare” означає “писати каракулями”, а в українській немає одного конкретного слова, яке могло б замінити його із повним збереженням значення. Перекладач, скоріш за все, вирішив, що спосіб написання є неважливим і краще узагальнити цю дію і не робити речення в перекладі більш громіздким. Ми погоджуємось, що такий переклад є вдалим, а спосіб написання і справді неважливий і його опущення ніяк не впливає на загальний зміст тексту, тому цей переклад є адекватним.

Fate un bel quadro, e potrete apparvi la vostra firma. Scolpite una bella statua, e il vostro nome starà bene sul piedistallo [37].

Намалюйте гарну картину і можете поставити під нею свій підпис. Створіть гарну статую, і ваше ім'я буде на п'єдесталі [34, с. 303].

Ще одним цікавим прикладом застосування прийомів конкретизації та генералізації є ці два речення. Як ми бачимо, в першому реченні перекладач конкретизує дієслово “fate”, й перекладає його словом “намалюйте” з вузьким значенням, але таким, що добре поєднується з іменником “картину”. Така трансформація є виправданою, адже словосполучення “малювати картину” виглядає в українській більш природньо в порівнянні зі словосполученням “робити картину”.

В другому реченні також йдеться про створення витвору мистецтва, але вже в цьому реченні автор вирішує навпаки генералізувати дієслово, що позначає спосіб створення цього витвору. Замість дієслова з більш вузьким значенням “висічіть” він використовує більш загальне дієслово “створіть”. На загальний зміст тексту така заміна не впливає, а дієслово обране перекладачем гарно поєднується із процесом створення витвору мистецтва, тому цей переклад є гарним і може бути визнаним адекватним.

Lo pescherò, lo prenderò per un orecchio e lo porterò dai carabinieri [37].

От піймаю його та й відведу за вухо в поліцію [34, с. 279].

Перекладач вдався до генералізації слова “carabiniere”, замінивши його на слово з більш загальним значенням, оскільки читачу тексту перекладу слово “поліція” є більш знайомим. Ми знаємо, що це саме генералізація, оскільки карабінери – це один з чотирьох основних національних поліцейських сил Італії. Ми вважаємо такий переклад адекватним, та таким, що слугує покращенню сприйняття тексту перекладу читачем.

Модуляція була ще однією трансформацією до якої вдавався перекладач.

Del resto Gelsomino era un ottimo scolaro e il maestro era sicuro che conoscesse tutte le risposte giuste [37].

Джельсоміно був зразковим учнем і вчитель ніколи не сумнівався, що він відповідь правильно на будь-яке запитання [34, с. 279].

Модуляція в цьому реченні сприяє заміні причини “знання відповіді на усі запитання” на її наслідок “споможність відповісти правильно на будь-яке запитання”. Таке використання цього прийому в наведеному прикладі не має під собою стійкої причини. Можливо перекладачу здалося, що в мові тексту перекладу більш природньо виглядатиме саме такий варіант. Коли ми порівнюємо справжній переклад і можливий буквальний переклад цього речення: *Джельсоміно був зразковим учнем, і вчитель був впевнений, що він знає всі правильні відповіді*, то нам також здається, що заміна була виправданою і виглядає більш вдало в українському перекладі.

Крім того, перекладач також використовував пояснення, як один із способів перекладу реалій.

Discorso sulla coltivazione del risotto [37].

Промова про те, як виростити рисову кашу [34, с. 299].

У цьому реченні перекладач вирішив перекласти назву італійської страви за допомогою короткого, але влучного пояснення. Такий переклад є допустимим, особливо, якщо перекладач впевнений, що потенційний читач не є обізнаним в гастрономічній культурі Італії. Оскільки цільовою аудиторією цього тексту є діти і вони скоріш за все не мають знань у цій сфері, то використання цієї трансформації є виправданим і такий переклад визнається адекватним.

Перекладач також вдавався до перекладу за допомогою функціонального аналогу.

Del giallo... — pensava, — sono sicuro che manca un po' di giallo. - Aiuto, — pensava Zoppino dal canto suo, — adesso fa una frittata generale [37].

Так, саме жовта підійде, — бурчав він, — я певен, що тут бракує трохи жовтизниє - Треба йому яось завадити, — міркував собі Шкандибчик, — а то в нього вийде справжня яєшня [34, 311].

В цьому прикладі перекладач використовує функціональний аналог, щоб замінити назву італійської страви, яку також виготовляють з яєць. Така трансформація є необхідною, оскільки з контексту не зрозуміло що саме має на увазі Шкандибчик, зрозумілим є лише те, що ця річ жовта. Слово “фритата” може не викликати в уяві читача того самого потрібного образу, тому використання функціонального аналогу, який сприяє цьому процесу, ми вважаємо правильним і такий переклад є адекватним.

Після проведеного аналізу застосування І. В. Корунцем перекладацьких трансформацій для перекладу казки “Джельсоміно в Країні брехунів”, ми можемо стверджувати, що цей переклад є адекватним і майже всі перекладацькі трансформації застосовані для досягнення цієї адекватності були використані вдало.

Переклад І. Корунця досяг рівня найбільшої адекватності перекладу з усіх перекладів аналізованих в цій роботі. Перекладач гарно переніс ім'я головного героя в текст перекладу, транскрибувавши його та надавши переклад-пояснення цього імені, задля більшого розуміння цього героя читачами.

Також перекладач майстерно орудує прийомом калькування, коли мова йде про переклад прізвиськ персонажів. Йому вдається зробити усе можливе, щоб досягти найкращого результату і передати читачам саме той образ, який автор вкладав у своїх персонажів в тексті оригіналу.

І. Корунець також вдало використовує такі перекладацькі трансформації, як генералізація та конкретизація. Він вдається до цих прийомів, коли в мові перекладу просто немає відповідника лексичній одиниці використаній в мові оригіналу, або коли використання більш широкого, чи більш вузького значення використовується в мові перекладу частіше в контексті певної ситуації.

Для передачі в перекладі реалій, І. Корунець використовує пояснення та функціональний аналог. Єдиним промахом був калькований переклад сиру, який хотів купити головний герой. І. Корунець переклав “casio parmigiano”, як пармський сир, хоча цей сир широко використовується в нашому повсякденному житті і має вже сталу назву в українській мові, яку і слід було використати для його перекладу.

Загалом ми визнаємо переклад І. Корунця адекватним, а його вміння застосовувати перекладацькі трансформації дуже гарними, що видно з аналізованих нами прикладів.

2.5. Аналіз перекладу казки “La torta in cielo” - “Торт у небі” (переклад А. Собуцький)

Останньою ми аналізуватимемо казку Джанні Родарі “Торт у небі”, перекладену Анатолієм Собуцьким.

Una mattina d'aprile verso le sei, al Trullo, i passanti che attendevano il primo autobus per il centro [...] [38, с. 2].

Якось квітневого ранку - було десь близько шостої години - на автобусній зупинці у Трулло зібралося кілька перехожих. [34, с. 483].

Як ми бачимо, ця казка починається із визначення місця подій. Перекладач транслітерує назву місцини, але ми вважаємо, що такого перекладу недостатньо. Трулло – це передмістя Риму і було б непогано, якби перекладач вказав цю невелику деталь десь на початку тексту, коли ми лише знайомимось із історією. Це дозволило б читачу краще уявити усі події, які розгортаються в цій казці, і розуміти увесь масштаб цих подій.

Перекладацька трансформація до якої А. Собуцький вдається найбільше – генералізація. Особливо це стосується перенесення слів-реалій в текст перекладу.

[...] tutte le mattine, a quell'ora, faceva il giro dei bar con il rifornimento dei maritozzi e dei cornetti [38, с. 3].

Щоранку о цій годині обходив він кав'ярні та бари, розносячи булочки [34, с. 485].

Як ми бачимо з цього прикладу, перекладач заміняє назви італійської випічки більш загальним словом. Марітоццо – це слово, яке використовують в Римі для позначення солодких булочок з родзинками чи з іншими начинками [30]. Корнетто – це також солодка булочка, але її особливість у тому, що вона має форму півмісяця. Таке пояснення виглядало б зайвим у тексті, а звичайна транслітерація не дала б читачу нічого, тому узагальнення, яке надав нам автор є цілком вдалим.

I cascherini romani sono famosi perché non cascano mai [38, с. 3].

Римські рознощики славляться тим, що ніколи не падають [34, с. 485].

В цьому реченні перекладач також надає узагальнене слово замість італійської реалії. Каскеріно – це підмайстер пекаря, який в корзинах розвозить хліб по будинках, або заносить хліб від печі до крамниці. Генералізований варіант, який використовується в перекладі цього речення, також підходить, щоправда втрачається увесь римський колорит, який автор вкладав у строки своєї книги.

Під час перекладу, прийом генералізації застосовувався також до звичайних слів, які не несуть в собі культурного відбитка тексту оригіналу.

Già, prima dovranno avvertire lei con una bella raccomandata [38, с. 2].

А ви гадали, що нас обов'язково попередять люб'язним листом [34, с. 484].

В цьому реченні перекладач використав генералізацію, оскільки інформація про те, яким саме листом вас мають попередити є неважливою. Це дозволило обрати в перекладі лексичну одиницю, яка має ширше значення і не використовувати словосполучення “рекомендований лист”. Ми вважаємо, що використання генералізації в цьому реченні є прийнятним.

Il cane più ladro di tutta la borgata appartiene a un vigile urbano [38, с. 3].

Найбільший злодюга з усіх тутешніх собак. А ще належить поліцейському [34, с. 484].

В італійській мові виділене словосполучення означає “регулювальник дорожнього руху”. Перекладач замінив це словосполучення словом із більш

загальним значенням. Оскільки використання такої трансформації ніяк не впливає на загальний зміст тексту, така трансформація визнається допустимою.

Il centralinista dei pompieri troncò la comunicazione [38, с. 3].

Пожежник повісив трубку [34, с. 484].

Цей переклад ілюструє невдалий випадок використання генералізації. Ми бачимо, що в тексті оригіналу на дзвінки відповідає оператор-телефоніст пожежної служби, або ж, якщо використовувати більш поширений аналог, то диспетчер пожежної служби. В тексті перекладу виклики приймає сам пожежник. Такий переклад руйнує зміст тексту, тому ми вважаємо його неадекватним.

Перекладач також вдавався до використання конкретизації.

Dove hai trovato quella scarpa? E cos'è tutto questo teatro? [38, с. 22]

Де ти знайшов цього черевика? І що це за комедія? [34, с. 509]

В цьому прикладі був використаний прийом конкретизації. Це було зумовлено тим, що в українській мові дивні події, які викликають у нас подив та легке роздратування, прийнято в розмові називати саме комедією. В цьому випадку заміна лексичної одиниці вихідного тексту з ширшим значенням, лексичною одиницею мови перекладу з вузьким значенням обумовлене більшою частотою використання останньою в подібному контексті.

Ma non è detto che venga dal cielo, come la manna [...] [38, с. 25].

Еге ж, він упав із неба, як та манна небесна! [34, с. 512]

Як ми вже встигли помітити, використання прийому конкретизації є досить популярним для перекладу дієслів з італійської мови на українську. Такий прийом був застосований для перекладу дієслова в цьому реченні, оскільки його буквальний переклад “прийшов” ніяк не підходить по контексту до усіх інших компонентів речення. Якщо щось неживе несподівано з’явилося з неба, то воно могло лише впасти звідти, тому переклад цього дієслова виконаний А. Собуцьким є вдалим.

Також перекладач вдається й до модуляції.

Non ti vergogni, essere già ubriaco a quest'ora? [38, с. 3]

І тобі не соромно отак набратися спозарана? [34, с. 484]

В цьому прикладі ми бачимо, що перекладач міняє процес “перебування п’яним” на його причину “набратися”. Використання цієї модуляції було зумовлене бажанням автора, адже дослівний переклад оригіналу тексту має гарний вигляд в тексті перекладу “Тобі не соромно бути вже п’яним о такій годині?”. Тим не менш, переклад, який виконав А. Собуцький не ламає змісту та передає усі необхідні значення читачу, тому може бути визнаним адекватним.

Загалом переклад казки “Торт у небі” виконаний А. Собуцьким є досить адекватним, адже в більшості випадків використання перекладацьких трансформацій було вдалим та не впливало на початковий зміст тексту оригіналу.

Ми розпочали наш аналіз з першого речення цієї казки. Було виявлено, що перекладач транслітерував назву місцини, де розгортаються основні події. Ми вважаємо, що цього могло б вистачити, якби йшлося про якесь невелике село, чи взагалі вигадане містечко, але в казці розповідається про передмістя Риму, яке реально існує. Ми вважаємо, що надання такої інформації є необхідною, щоб читач тексту перекладу отримав більше задоволення від процесу читання і був у змозі уявити усе написане в яскравіших деталях.

Далі ми аналізували прийом генералізації, який був використаний досить багато разів, особливо для перекладу реалій. В тексті оригіналу було використано багато римських реалій, які б ні про що не говорили читачу мови перекладу у вигляді транслітерованих слів в українській мові, адже ці реалії є не таким розповсюдженими, як, наприклад, карбонара чи тірамісу. Також можна було б використати прийом пояснення чи опису, але його рекомендується використовувати лише тоді, коли це пояснення можна зробити коротким. Додавання пояснення довшого за два чи три слова може зіпсувати загальний вигляд тексту. Тому найкращим варіантом було використання слів з більш загальним значенням, які може впізнати будь-який читач, що і було зроблено А. Собуцьким.

Не може бути визнаним адекватним переклад іншого одного речення, до якого був застосований прийом генералізації. Речення про пожежника, який власноруч відповідає на виклики, є нелогічним. Перекладач мав би краще віднайти

функціональний аналог, який би відповідав змісту і міг сприяти підтримці рівня адекватності перекладу тексту.

А. Собуцький також вдавався до прийому конкретизації. Він використав його для написання в тексті перекладу лексичних одиниць, які мають вужче значення, ніж лексичні одиниці вихідного тексту, але вони підходять по контексту більше і використовуються частіше. Наприклад, мовець скоріше скаже “І що це за комедія?”, ніж “І що це за театр?”, якщо йдеться про ситуацію, яка його не влаштовує і дратує.

Підсумовуючи, ми можемо сказати, що переклад А. Собуцького має свої огріхи, але загалом є адекватним.

2.6. Висновок до Розділу 2

У другому розділі ми, скористувавшись художніми текстами італійських авторів, дали відповіді на практичні питання поставлені на початку нашої роботи.

У ході даного дослідження було проаналізовано застосування різних лексичних трансформацій, націлених на досягнення адекватності перекладу. Ми розглянули які саме перекладацькі трансформації використовуються найчастіше під час перекладу текстів художнього стилю. Після аналізу наведених прикладів взятих із художніх текстів, можна зробити висновок, що загалом кожна з перекладацьких стратегій краще підходить для перекладу різних одиниць вихідного тексту. Наприклад, транскрипція та транслітерація найчастіше використовується для перенесення в текст перекладу слів-реалій, особливо антропонімів та топонімів. Калькування дуже часто використовується для перекладу прізвиськ героїв, якщо ми говоримо про казки. Конкретизацію частіше застосовують для уточнення значення дієслів, у сфері перекладу з італійської мови на українську. Генералізація ж більше підходить для реалій та слів, які не мають прямого відповідника в мові перекладу. Також для перекладу реалій

перекладачі досить часто використовують прийоми опису та функціонального аналогу.

Ми вважаємо, що застосування лексичних трансформацій є дуже ефективним засобом досягнення адекватності перекладу і саме ці трансформації здебільшого слугують найкращим провідником між культурами вихідного тексту та тексту перекладу.

ВИСНОВКИ

Перекладач у своїй перекладацькій діяльності завжди має перед собою певну мету. Цією метою є досягнення адекватності перекладу. Усі мови в тій чи іншій мірі відрізняються одна від одної і не завжди лексичні одиниці однієї мови мають точні відповідники в іншій мові. Для вирішення цієї проблеми перекладач часто використовує перекладацькі трансформації. Чим вправніше він буде використовувати ці трансформації, тим адекватніший переклад у нього вийде.

Метою нашої роботи було визначення способів досягнення адекватності перекладу художнього тексту за допомогою використання лексичних трансформацій. Для цього ми дослідили теоретичні матеріали та проаналізували наявні тексти художнього стилю, написані італійськими письменниками.

В ході даного дослідження ми визначили, що існує декілька підходів дослідження поняття “адекватність перекладу”. Одні вчені ототожнюють це поняття з поняттям “еквівалентність перекладу”, інші розділяють. Дехто вважає, що адекватний переклад повинен бути еквівалентним, на тому чи іншому рівні еквівалентності, а от повністю еквівалентний переклад може бути визнаним неадекватним. Є вчені, які вважають, що адекватний переклад повинен відтворювати єдність змісту і форми оригіналу засобами іншої мови. Інші стверджують, що адекватність перекладу є властивістю, основним завданням якої є виконання комунікативної функції. Заради виконання цього завдання перекладач може піти на певні втрати. Є й ті, хто визначає адекватність перекладу не як його результат, а як спосіб досягнення оптимального перекладу. Усі ці визначення ми можемо об’єднати в одне в якому адекватність перекладу — це категорія перекладу, яка є орієнтованою на можливе відтворення змісту тексту вихідної мови мовою перекладу, із збереженням прагматичних та стилістичних аспектів вихідного тексту.

Також ми дослідили критерії адекватного перекладу. Ці критерії дозволяють перекладачу оцінити рівень адекватності його перекладу і впевнитися, що його переклад задовільнить усі потреби потенційного читача. Дивлячись на визначення поняття “адекватність перекладу” можна без зайвих зусиль зрозуміти, що серед критеріїв виділяють ті, що позначають відтворення наданої в вихідному тексті інформації, відтворення жанрових та стилістичних особливостей цього тексту, його формально-структурних характеристик та його прагматична адаптація. Проте не менш важливими є коректність оформлення інформації та адекватність мовного оформлення перекладеного тексту.

В цій роботі ми також ознайомились з особливостями текстів художнього стилю та проблемами їх перекладу. Ми дізнались, що існує декілька функціональних стилів мови, але художній переклад вирізняється серед них, оскільки головною їх характеристикою є образність і вони несуть в собі надзвичайну емоційність та естетичність. Також ми виявили, що тексти художнього стилю можуть переймати ознаки усіх інших стилів, чим автори користуються для досягнення більшої переконливості. В текстах художнього стилю зазвичай автори використовують велику кількість найрізноманітніших лексичних та стилістичних, відтворення яких викликає в подальшому у перекладача труднощі. Ще однією проблемою для перекладача може стати культурне забарвлення текстів художнього стилю, якого уникнути дуже складно, адже всі ми живемо й розвиваємось в середовищах різних культур, які залишають відбиток на наших особистостях. Тож переклад культурних одиниць мови також можуть стати проблемою.

Ще одним нашим завданням було розібратися в визначенні поняття “перекладацькі трансформації” та в структурі їх класифікації. У ході дослідження, ми вияснили, що перекладацькі трансформації – це перетворення, які спричиняють перебудову елементів вихідного тексту в тексті перекладу і які є операціями по перефразуванню сенсу з метою досягнення адекватності перекладу. Було також визначено, що вчені виділяють різні види перекладацьких

трансформацій, тому існує велика кількість класифікацій, які різняться між собою. Найбільш вдалою ми визнали класифікацію створену В. Н. Комісаровим, який поділив трансформації на три категорії: лексичні, граматичні та комбіновані лексико-граматичні.

Далі нашим завданням було розібратись в особливостях лексичних трансформаціях. Ми детально ознайомились з різними видами лексичних трансформацій та більш детально дослідили способи їх застосування під час перекладу. Оскільки найбільш вдалою загальною класифікацією перекладацьких трансформацій нами була визнана класифікація В. Н. Комісарова, то й класифікацію лексичних трансформацій ми досліджували створену саме ним. Вчений виділяє чотири види лексичних трансформацій: перекладацьке транскрибування, транслітерація, калькування та лексико-семантичні заміни, які в свою чергу поділяються на конкретизацію, генералізацію та модуляцію.

Кожен з наведених вище видів трансформацій має свої особливості. Транскрипція та транслітерація слугують способом відтворення звукової або графічної форми лексичної одиниці оригіналу, за допомогою букв мови перекладу. Калькування ж є способом перекладу, який передбачає заміну складових частин лексичної одиниці мови вихідного тексту її лексичними відповідниками мови тексту перекладу. За допомогою конкретизації перекладач заміняє лексичну одиницю вихідного тексту з більш широким значенням, на лексичну одиницю мови перекладу з більш вузьким значенням. Генералізація – це прийом протилежний конкретизації. Модуляція - це смисловий розвиток, коли значення одиниці мови перекладу можна вивести логічно зі значення одиниці мови вихідного тексту. Ми вважаємо, що усі ці трансформації є надзвичайно важливими і завданням перекладача є якнайкраще оволодіти навичками їх використання, щоб бути спроможним виконувати адекватний переклад.

Ще одним важливим питанням, яке ми розглянули були слова-реалії та способи їх перенесення в мову перекладу. Найвідомішими дослідниками цього питання є С. Влахов та С. Флорін. Вони дали визначення цьому поняттю, класифікували

реалії і виділили основні способи перенесення реалій в мову перекладу. Вони погоджуються, що прийоми передачі реалій можна звести до двох: транскрипція та переклад. Переклад вони також поділяють на два пункти: введення неологізму (калька, напівкалька, освоєння, семантичний неологізм) та приблизний переклад (генералізація, функціональний аналог, опис та пояснення).

Нашим останнім завданням було ознайомитись на практиці з лексичними перекладацькими стратегіями, які перекладачі використовуються задля досягнення адекватного перекладу художніх текстів. Після аналізу чотирьох текстів художнього стилю ми можемо зробити певні висновки.

Перш за все, нами було помічено, що такі перекладацькі трансформації, як транскрипція та транслітерація використовуються перекладачами переважно для перекладу слів-реалій, серед яких більшу частину складають топоніми та антропоніми, а також назви грошових одиниць та їжі.

Калькування було основним прийомом перекладу прізвиські персонажів художніх творів. Ми пов'язуємо цю особливість з тим, що основними нашими матеріалами підібраними для аналізу були художні тексти націлені на дитячу аудиторію. Це обумовлює необхідність перекладу прізвиськ, які несуть якесь особливе значення, задля отримання відповідної реакції від потенційної аудиторії.

Прийоми конкретизації та генералізації були зумовлені скоріше відмінностями лексичних систем української та італійської мов. В одній мові може частіше використовуватись лексична одиниця з більш вузьким значенням, а в іншій з більш широким і навпаки. Варто зазначити, що генералізація також використовувалась для перекладу реалій. Коли реалія могла потенційно викликати втрату чіткого сприйняття тексту читачем перекладу, перекладач заміняв її на лексичну одиницю з більш широким значенням, задля кращого розуміння тексту.

Модуляція використовувалась перекладачами досить часто, але переважно була обумовлена різницею в стилістиці української та італійської мов. Оцінювання

використання таких трансформацій частіше відбувалось на рівні “виглядає більш природньо”, “робить речення занадто громіздким”.

Також для перекладу реалій застосовувались прийоми функціонального аналогу та опису/пояснення. Функціональний аналог використовувався тоді, коли важливими були певні характеристики реалії, які перекладач має змогу також віднайти в слові, яке може виступити аналогом цій реалії, але в культурі читача перекладу. До опису/пояснення перекладач вдавався, коли слово-реалія могло бути незрозумілим читачу перекладу, та він не хоче вдаватись до використання генералізації чи функціонального аналогу, щоб не загубити цю реалію повністю.

Загалом аналіз перекладів художніх текстів, виконаних різними перекладачами показав, що неможливо досягнути абсолютно повної адекватності перекладу. Перекладачі, чиї переклади ми досліджували, інколи допускалися помилок, коли використовували ту чи іншу перекладацьку трансформацію, що впливало на рівень адекватності перекладу. Переклад – це процес творчий і кожен з перекладачів виконує його по-різному. Ми добре розуміємо, що під час процесу перекладу неможливо проаналізувати кожне слово і відтворити усе ідеально. Ми також визнаємо, що процес аналізу перекладу досі залишається суб’єктивним. Навіть маючи критерії адекватного перекладу тексту, дуже складно точно визначити рівень цієї адекватності.

Дана робота надалі може слугувати базою для більш детальних досліджень наявної проблеми. На основі цієї роботи можна розпочати більш масштабне дослідження лінгвістичних трансформацій як засобів досягнення адекватності перекладу, залучивши до процесу вивчення й інші мови, задля практичного порівняння застосування різних видів трансформацій та способів досягнення адекватності у більшій кількості мовних середовищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балахтар, В. В., Балахтар, К. С. (2011). Адекватність та еквівалентність перекладу. Взято з <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm>
2. Бархударов, Л. С. (1975). Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода. Москва: «Междунар. отношения».
3. Вернигорова, В. А. (2010). Перевод реалий как объекта межкультурной коммуникации. Молодой ученый, 3 (14), 184-186.
4. Виноградов, В. С. (2001). Введение в переводоведение: общие и лексические вопросы. Москва: Издательство института общего среднего образования РАО.
5. Влахов, С., Флорин, С. (1980). Непереводимое в переводе: учебное пособие. Москва: Международные отношения.
6. Гукасова, Э. М., Гукасова, М. М. (2020). Особенности перевода художественного текста: на материале романа Ф.М. Достоевского «Преступление и наказание». Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць, 162-170
7. Дудик, П. С. (2005). Стилистика української мови: Навчальний посібник. Київ: Видавничий центр «Академія».
8. Жмаєва, Н. С., Юхимець, С. (2019). До питання визначення критеріїв оцінювання адекватності перекладу. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : Лінгвістичні науки : зб. наук. праць., 29, 104-119.
9. Клименко, Л. В. (2015). Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції. Літературознавчі студії, 1(1), 228-235.
10. Комиссаров, В. Н. (1990). Теория перевода: лингвистические аспекты Москва: Высш. шк.
11. Комиссаров, В. Н. (2002). Современное переводоведение: Учебное пособие. Москва: ЭТС.

- 12.Корунець, І. В. (2003). Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця: «Нова Книга».
- 13.Латышев, Л. К. (2005). Технология перевода: Учеб. пособие для студ. лингв, вузов и фак. (2-е изд.). Москва: Издательский центр «Академия».
- 14.Левицкая, Т. Р., Фитерман, А. М. (1976). Проблемы перевода. Москва: «Междунар. отношения».
- 15.Миньяр-Белоручев, Р. К. (1999). Как стать переводчиком? Москва: «Готика».
16. Михайленко, В. (2010). Публіцистичний стиль як засіб впливу на реципієнта. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації, 23, 114-116.
17. Назаренко, Н., Мисечко, О. (2016). Особливості перекладу художніх текстів. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство), 23, 269-274.
18. Новичихина, М. Ю. Особенности перевода художественных текстов в жанре научной фантастики (на материале произведений Р. Брэдбери «МАРСИАНСКИЕ ХРОНИКИ» и братьев Стругацких «ПОЛДЕНЬ, XXII ВЕК»).
19. Пімонова, Т. Г., Павлова, Т.М., Маркунін, О.Л. (2011). Навчальний посібник з письмового перекладу. Одеса.
20. Полюк, І. С., Бондар, Л. В. (2006). Закономірності та особливості процесу письмового перекладу текстів різних жанрів. Взято з https://nmetau.edu.ua/file/07_polyuk.pdf
21. Попович, А. С. (Ред.). (2017). Стилїстика української мови: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.
- 22.Рецкер, Я. И. (2007). Теория перевода и переводческая практика: Очерки лингвистической теории перевода (3-е изд.). Москва: Р.Валент.
23. Федоров, А. В. (1941). О художественном переводе. Ленинград: Гослитиздат.
- 24.Федоров, А. В. (2002). Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для институтов и факультетов иностр. языков. Учеб. Пособие (5-е

изд.). Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ; Москва: ООО "Издательский Дом "ФИЛОЛОГИЯ ТРИ".

25. Швейцер, А. Д. (1973). Перевод и лингвистика: Газетно-информационный и военно-публицистический перевод. Москва: Воениздат.
26. Швейцер, А. Д. (1988). Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. — Москва: Наука.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

27. Ахманова, О. С. (1969) Словарь лингвистических терминов (2-е изд.). Москва: Советская Энциклопедия
28. Бусел, В. Т. (Ред.). (2005). Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 (8). Київ; Ірпінь: Перун.
29. Новий довідник: Українська мова. Українська література. (2008). Київ: ТОВ «КАЗКА».
30. Enciclopedia Treccani. Estratto da <https://www.treccani.it/enciclopedia/>
31. Garajová, K. (2014). Manualetto di stilistica italiana. Brno: Masarykova univerzita.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

32. Коллоді, К. (1967). Пригоди Піноккіо. Київ: Молодь.
33. Коллоді, К. (2009). Пригоди Піноккіо. Київ: Країна Мрій.
34. Родарі, Дж. (1997). Планета Новорічних Ялинок. Київ: Веселка.
35. Collodi, C. (1902). Le avventure di Pinocchio. Storia di un burattino. Estratto da https://onemorelibrary.com/index.php/ru/?option=com_djclassifieds&format=raw&view=download&task=download&fid=13831

36. Rodari, G. (1993). Favole al telefono. Estratto da <https://didatticattivablog.files.wordpress.com/2016/11/gianni-rodari-favole-al-telefono.pdf>
37. Rodari, G. (2000). Gelsomino nel paese dei bugiardi. Estratto da <https://fb2.top/gelsomino-nel-paese-dei-bugiardi-284239/read/part-3>
38. Rodari, G. La torta in cielo. Estratto da <https://icsbarbarano.edu.it/wp-content/uploads/sites/97/La-torta-in-cielo-convertito.pdf>
39. Rodari, G. Le avventure di Cipollino. Estratto da <https://docplayer.it/8595825-Gianni-rodari-le-avventure-di-cipollino.html>

SOMMARIO

La tesi di master "Le trasformazioni lessicali come mezzo per raggiungere l'adeguatezza della traduzione".

La rilevanza del tema di ricerca è dovuta al fatto che, nonostante lo studio attivo delle trasformazioni lessicali, il loro studio nel contesto del raggiungimento dell'adeguatezza della traduzione, e specialmente nel campo della traduzione dall'italiano all'ucraino, quasi non è avvenuto. Cioè, nella linguistica moderna, non è stata prestata la dovuta attenzione allo studio delle peculiarità dell'uso delle trasformazioni lessicali per ottenere l'adeguatezza della traduzione dei testi italiani. Le questioni irrisolte relative a questo argomento richiedono la loro ricerca.

Lo scopo dello studio è determinare le modalità per raggiungere l'adeguatezza della traduzione di un testo letterario attraverso l'uso di trasformazioni lessicali.

Oggetto della ricerca è l'adeguatezza della traduzione.

Oggetto di studio sono le peculiarità dell'uso delle trasformazioni lessicali come mezzo per raggiungere l'adeguatezza della traduzione dei testi letterari.

Metodi di ricerca. Lo studio della terminologia musicale si basa sui metodi scientifici tradizionali: osservazione e descrizione linguistica, sul metodo analitico e strutturale di campo lessicale. Il metodo diacronico viene utilizzato nel lavoro per comprendere i processi evolutivi che hanno avuto luogo nella terminologia musicale.

La tesi di master riassume le caratteristiche della traduzione e del funzionamento della terminologia musicale italiana in lingua ucraina.

Il valore pratico dello studio è determinato dalla possibilità di utilizzare i risultati ottenuti durante lo studio nel campo degli studi della traduzione e della lessicologia. I risultati ottenuti durante lo studio dell'argomento di ricerca possono essere utilizzati nel corso di scienza della traduzione e nell'insegnamento di un corso pratico di traduzione (sezioni "Analisi traduttiva del testo", "Traduzione artistica").

Le conclusioni. Quando si esegue una traduzione, è impossibile evitare le difficoltà associate al trasferimento di significati semantici. Ogni lingua è unica, così come la sua struttura lessicale, che causa difficoltà di traduzione. Le trasformazioni lessicali che coesistono con le trasformazioni grammaticali e lessico-grammaticali aiutano il traduttore ad affrontarle. L'uso corretto delle trasformazioni di traduzione contribuisce all'adeguatezza della traduzione.

Nel corso di questo studio è stato analizzato l'uso di varie trasformazioni lessicali finalizzate al raggiungimento dell'adeguatezza della traduzione. Abbiamo considerato quali trasformazioni di traduzione vengono utilizzate più spesso nella traduzione di testi in stile artistico. Dopo aver analizzato esempi tratti da testi letterari, possiamo concludere che, in generale, ciascuna delle strategie traduttive è più adatta alla traduzione di diverse unità del testo di partenza. Ad esempio, la trascrizione e la traslitterazione sono più spesso utilizzate per tradurre i realia, in particolare antroponimi e toponimi, nel testo della traduzione. Il calco linguistico è molto spesso usato per tradurre i soprannomi degli eroi, se parliamo di fiabe. La concretizzazione è più spesso utilizzata per chiarire il significato dei verbi nel campo della traduzione dall'italiano all'ucraino. La generalizzazione è più adatta per la traduzione di realia e parole che non hanno un equivalente diretto nella lingua di traduzione. Inoltre, per tradurre i realia, i traduttori usano spesso metodi di descrizione e analoghi funzionali.

Riteniamo che l'uso delle trasformazioni lessicali sia un mezzo molto efficace per raggiungere l'adeguatezza della traduzione, e sono queste trasformazioni che generalmente servono come il miglior canale tra le culture del testo di partenza e il testo tradotto.

Parole chiavi: traduzione, adeguatezza, trasformazioni lessicali, trascrizione, traslitterazione, calco linguistico, concretizzazione, generalizzazione, descrizione, analogo funzionale.